

Danmarks
Pædagogiske Universitet
The Danish
University of Education

Rektors resultatopgørelse vedrørende 2003 med reference til resultat-lønskontrakt af april 2003

(.....)

Effektiviseringen af administrationen er påbegyndt, men ikke afsluttet, og økonomien har udviklet sig stadigt mere faretruende i løbet af 2003. Konsolideringen vil dog blive realiseret i og med det vedtagne budget for 2004 og 2005 (50%).

Samarbejdet mellem bestyrelsen og den daglige ledelse kunne professionaliseres yderligere, men det konstruktive samspil har udviklet sig positivt (60%).

Vi er enige om samlet set at vurdere resultatlønskontrakten for 2003 som opfyldt 100%.

Inge Thygesen
bestyrelsesformand

Lars-Henrik Schmidt
rektor

DPU: Grumset bonus til rektor

Tidligere bestyrelsesformand Inge Thygesen gav resultatløn til rektor Schmidt i strid med Finansministeriets vejledninger. Hun udløste 100 procent resultatløn - 60.000 kr. - selv om rektor på det vigtigste punkt kun havde været en 50 procents succes

I 2000-2001 udbetalte Danmarks Pædagogiske Universitets bestyrelsesformand to gange 30.000 kr. i resultatløn til sin rektor *uden* at der forelå en resultatkontrakt og tilmed *uden* en begrundet bevillingsskrivelse.

Og da bestyrelsesformanden fra 2002 fik taget sig sammen til at skrue en resultatkontrakt sammen med rektor bestod den blot af fem-syv indsatsområder uden nærmere angivelse af succes mål og -vægtninger.

Og i 2003 lavede hun et besynderligt regnestykke for udbetaling af årets resultatløn. Selv om rektor Lars Henrik Schmidt kun fik en score på 50 procent på det formentlig vigtigste punkt ("effektivisering af administration og initiativer over for et faretruende underskud"), 60 procent på et andet ("samarbejdet med bestyrelsesformanden") og helt undlod at vurdere et tredje ("realisering af spareplan og administrationsreform") så udbetalte hun 100 procents resultatgodtgørelse eller 60.000 kr.

En skinkontrakt

Med sin uortodokse forvaltningsstil udnyttede Thygesen universitetslovens brede ramme for chefernes selvstyre til at skønne og disponere bag lukkede døre.

Thygesens forvaltning er godt nok ikke i harmoni med Finansministeriets **vejledning**, der siger, at resultatløn i sin rene form er baseret på forhånds aftaler, der konkretiserer koblingen af løn og objektivt målbare resultater. I kontrakten bør der ske en vægtning af målene og disse skal være "klart og entydigt formuleret". Endelig skal resultatlønnen udbetales efter en pointscore efter forhånd aftalte kriterier.

"DTU-rektors resultatkontrakt et er en skinkontrakt, der slet ikke lever op til vejledningens krav", mener **docent Verner C. Petersen**, der har forsket i,

hvad regler og målinger betyder for ledelse og medarbejdere. "Der er knap tale om en forhånds aftale. Målene er ikke konkrete. Der står ikke noget om vægtning i resultatkontrakten. Inge Thygesens udbetaling af resultatløn er foretaget efter en ukendt og komisk procentregning, som helt arbitrært ender på 100 procent målopfyldelse efter at delmål kun er opfyldt 50-60 procent. Andre mål er angiveligt opfyldt 120 procent, men vejledningen siger faktisk, at overopfyldelse er udtryk for uambitiøse målsætninger."

Finansministeriet indrømmer, at kontrakten ikke lever op til vejledningen: "Vi anbefaler, at man pinder målepunkterne mere ud, så man får nogle konkrete holdepunkter ved resultatopgørelsen. Men aftalen er ikke ulovlig", siger **kontorchef Marianne Brinch-Fischer**.

Ledelsesforsker: Grebet ud af luften

Med den manglende eller mangelfulde resultatlønskontrakt giver eks-departementchefen fra Undervisningsministeriet et nyt eksempel på sin magtfulde forvaltningsform. Det gjorde hun også i efteråret 2003, hvor hun gav sig selv ekstra magt igennem et særligt job som "*konsulent*" for rektor Lars-Henrik Schmidts daglige administration. I praksis suspendede hun den daværende direktør.

Ifølge Verner C. Petersen afslører eksemplet absurditeter i resultatlønnen: "Først laver Finansministeriet en overdetajeret vejledning. Og så sidder der relativt magtfulde personer og tildeler resultatløn efter arbitrære kriterier og personlige skøn - for Inge Thygesens manglende mål og den senere resultat-evaluering er jo ikke begrundet, men grebet ud af luften ..."

Se side 4: *Resultatløn ad libitum*

Prioriteringstoget 3
Erhvervs-Tænk tank stillede ikke så drastiske forslag som frygtet. Til gengæld har andre sat fut i prioriteringerne

DTU: Pallesens hemmelige kontrakt 5
Som eneste topledere i staten vil han ikke ud med sin resultatkontrakt

Uhellig alliance 6
- da arbejdsgivere og AC lavede enighedspapir og konference om forskning

Politikernes trylleord 8
Innovation - hvad betyder det egentlig? INTERVIEW

Højt hår 10
- og vindfrikadeller, da kulturarbejdere og businessfolk klogede sig på 'oplevelsesøkonomi' ved konference

Fødevarerforskningen 11
- fik kunstigt åndedræt på 20 mio. kroner, og det skulle sikre 45 stillinger i år

Sektorforskningens direktører 12
- får relativt forskellige lønninger.

Resultatløn 14-15
- fører nemt til planøkonomisk tænkning. Og måleidioti når DJFs direktør belønnes for at DJF afholder to internationale konferencer om året

Konkurrence slår unge ud 17
Konkurrence frasorterer i stedet for at stimulere. Derfor er konkurrencen ren ideologi, siger svensk rapport om forskerstuderende

INTERNATIONALT TEMA:
England: Israel-boycot 18
Universitetslærernes fagforening trak boykot af israelske universiteter tilbage

EU: Er uddannelse service 19
- en tjenstydelse, der kan udbydes og sælges af enhver?

EU:s 7. rammeprogram 20
- retter sig mod nytte i industrien, siger kritiker - mens programmets økonomi fuser

Hvad gør jeg her 27
Mange elsker at tale om konferencer som en mislykket måde at bruge tid og penge på. ESSAY

Citationscirkus 28
da videnskabssteoretiker tog gas på pseudo-serious citationskåring

Helge Sander
30.03.05 i Folketinget

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt JAFs, DFs og DDDs undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM I
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Mogens Ove Madsen, DJØF
Seniorforsker Niels Erik Poulsen, DM3
Lektor Lars Kamp Nielsen,
Farmaceutforeningen
Seniorforsker Kirsten Pilegaard,
Dyrlægeforeningen
Anders Correll, JA

Journalist Nynne Bjerre Christensen
(nb@magister.dk)
Red. sekr. Jørgen Øllgaard
(Joe@magister.dk)

Redaktionens adresse:

FORSKERforum
Peter Bangsvej 32
2000 Frederiksberg C

Telefon: 38 15 66 33
Fax: 38 15 66 32

FORSKERforum

udkommer 9 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline:

18. august 2005

Se de seneste nyheder på
www.forskerforum.dk

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Peter Bangsvej 32

Tlf. 38 15 66 00

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K
Tlf. 33 95 97 00

Dansk Farmaceut Forening
Rygaards Allé 1
2900 Hellerup
Tlf. 39 46 36 00

JA – Jordbrugsakademikerne
Frederiksberg Allé 3, 2. sal
1621 Kbh. V
Tlf. 33 21 28 00

Dyrlægeforeningen
Emdrupvej 28A
2100 København Ø
Tlf. 38 71 08 88

Oplag: 7.500

Grafisk Produktion:

Poul Rømer Design
tlf. 44 53 05 51

Tryk:
Datagraf

Foto: Søren Hartvig

(hvor ikke andre er anført).

LEDER

Af lektor **LEIF SØNDERGAARD**,
fmd. for universitetslærerne i DM

Hvad er en forsker uden forskningspenge?

Ude i samfundet er der fra alle sider rift om universiteternes produkter: Forskningsresultater og kandidater. Ligesom is og cola på en varm badestrand. Men ligesom på badestranden tænkes der ikke på hvordan og under hvilke forhold disse produkter frembringes. De skal bare være der og hele tiden blive bedre, og der skal flere af dem.

Politikerne siger hele tiden, at de støtter universiteterne ved at give flere penge til området, så derfor kan de også forvente at få mere og af bedre kvalitet af både forskningsresultater og kandidater.

Men hvordan ser forskerne, der skal leverer varerne egentlig på det: Hvordan ser det ud set fra den enkelte forskers arbejdsplads? Er der kommet flere penge? Er forholdene blevet bedre i den nuværende regerings tid?

Svaret er klart, det er blevet værre. Der er nogle få anvendelsesorienterede områder, hvor forskerne har fået flere penge, men de fleste forskere har færre penge nu end tidligere. Universiteternes basismidler bliver færre og færre, fordi de angiveligt forøgede bevillinger bliver spist op af generelle automatiske årlige 2% nedskæringer, de såkaldte effektiviseringer, og som regeringen ikke har villet annullere. Hertil kommer nye opgaver der pålægges universiteterne, ændrede administrativ praksis, hvorved universiteterne skal betale for noget der tidligere har været "gratis" samt øgede krav om medfinansiering.

Som på de fleste universiteter går alle mit instituts basismidler til at betale løn, husleje og telefon. Jeg får som forsker ikke en krone i driftsmidler til min egen forskning fra universitetet. Jeg skal altså personligt selv skaffe ressourcer til at opfylde min forskningsforpligtigelse (- det svarer til at støbesjaket på Storebæltsbroen selv skulle have beton med hver morgen!).

Den eneste mulighed er at søge eksterne midler fra forskellige fonde. Men konkurrencen om disse midler bliver større og større. Ved den seneste runde af uddelinger fra de statslige forskningsråd var succesraten kun 10-20%, hvilket i international sammenhæng er skandaløst ringe. Succesraten, dvs. antallet af ansøgninger forskeren skriver før en giver resultat, har været stærkt nedadgående de sidste mange år, og ser ikke ud til at blive forbedret i det nye Forskningsrådssystem. Man må se i øjnene, at der ved de kommende uddelinger vil være mange, som ikke kan få midler, og som derfor ikke kan udføre den obligatoriske forskning.

Og det vil ikke ramme nulforskere eller forskere med dårlige projekter. Allerede nu indrømmer Forskningsrådene at de forkaster projekter, der er absolut støtteværdige, fordi der ikke er penge nok.

Hvad agter man gøre ved de forskere, der ikke har penge til deres forskning: Vil man fyre dem? Lade dem gå ned på halv tid?

Mange ville sige, de bare kunne skifte til nanobio- eller IT-teknologi, der hvor pengene er. Ja, men problemet er bare, at hvis alle søgte derover, så ville der selv her ikke være penge nok til alle.

Problemet med mangel på basismidler er ikke alene den enkelte forskers, men også universitetets ledelse: hvis forskerne ikke har penge til at forske for, hvordan kan bestyrelsen så lave den strategiske planlægning som Videnskabsministeren forventer skrives ind i udviklingskontrakterne?

Og hvad med den forskningsbaserede undervisning?

Endelig kan man spørge, om medlemmerne i en professionel bestyrelse vil finde sig i, at de ikke kan lave deres arbejde, fordi der ingen ressourcer er?

Problemet bliver også det danske samfunds: Hvor skal ideerne til nye teknologier komme fra, hvis grundforskningen er lammet af pengemangel? Samfundet må forvente, at om ikke mange år vil de nye asiatiske økonomier overhale vesten, når det drejer sig om udnyttelse af kendte teknologier som bio-, nano- og IT-teknologi.

Hvis Danmark skal overleve, skal resultater fra nye forskningsfelter kunne trækkes ud af grundforskningen for at understøtte industrien med et flow af ny viden og dermed skabe øget innovation indenfor helt nye forskningsområder. Men det haster med at få rettet op på basisbevillingerne, inden alt for mange forskningsområder bukker under på grund af pengemangel.

Når politikerne skal opfylde Barcelona målet inden 2010 (ved mindst at bruge en procent af BNP til offentlig forskning), må vi stærkt anbefale at politikerne allerede nu beslutter, at mindst to tredjedele af dette beløb afsættes til universiteternes basismidler, og at denne opfyldelse skal påbegyndes allerede fra næste finansår. Jo længere man venter, jo flere forskningsområder vil bukke under. Og jo mindre vil vores muligheder være for at finde på nye teknologier i fremtidens globaliserede verdenssamfund.

Spag Erhvervs-Tænk tank

- stillede ikke drastiske forslag på forskningsområdet

Måske havde KU-rector Linda Nielsen dæmpet dem. Resultatet er i hvert fald, at økonomiminister Bendt Bendtsens Erhvervs-Tænk tank ikke fremkom med nær så drastiske forslag på universitets- og forskningsområdet, som nogle frygtede.

Tænk tankens mest radikale bud handler om skattelettelser til de rige: Lavere top-skat, lavere skat på aktieavance og fradrag for rengøring og havearbejde – det sidste for at komme sort arbejde til livs. Og så skal der ske en øget udlicitering, så private overtager opgaver, som i dag er offentlige.

Det er traditionelt højliberalistisk tankegods. Det var tankens opgave at se på, hvad erhvervslivet kan gøre sig for at ruste sig til fremtiden – men alle forslagene handler faktisk om, hvad det offentlige kan gøre for at forbedre forholdene for erhvervslivet.

Enkelte andre drastiske forslag bliver det dog til. Lærere på de højeste skoletrin i folkeskolen skal være universitetsuddannede. De studerende skal kun kunne få SU i den normale studietid.

Hårdere prioriteringer – men hvem skal prioritere?

På den positive side presser Erhvervs-tænk tanken på, for at regeringen opfylder Barcelona-kravet om, at det offentlige andel skal være 1 pct. Tænk tanken foreslår (forslag 7), at de offentlige bevillinger vokser fra det nuværende niveau på 12 mia. kroner til 16 mia. i 2010. De øgede midler skal føre til en betydelig større produktion af forskere.

Derimod er Tænk tanken tvetydig på det mest interessante punkt for universiteterne: Om der skal ske en flytning af den offentlige indsats fra universiteternes forskning / basismidler til mere erhvervsrettede strategiske

kasser og til erhvervs-innovation.

Tanken foreslår nemlig (forslag 8), at der skal ske en øget strategisk prioritering af de offentlige midler, bl.a. er den erhvervsmæssige relevans ikke prioriteret højt nok. Nye midler skal derfor gå til strategiske satsninger med et betydeligt erhvervsmæssigt potentiale – i åben konkurrence.

Det fremgår derimod ikke, hvem der skal prioritere. Det hedder, at strategiske satsninger "ikke skal smøres for tyndt ud". Universiteterne – og deres bestyrelser – skal beslutte, hvilke strategiske satsninger, de skal satse på. Men hvem der ellers skal prioritere millionerne er der ikke noget bud på.

Tanken nævner, at det strategiske forskningsråd har alt for få penge, og en eftersætning nævnes lige, at man ikke må glemme "grundforskningen", hvor tanken dog behændigt undgår at nævne de frie forskningsråd.

Samling af eliten i enkelte miljøer

Tanken foreslår (forslag 9) også, at der skal være fokus på elitemiljøer: "På flere områder kan det betyde, at de bedste kræfter samles under een fælles hat på et eksisterende universitet". En anden mulighed er konsortier. En tredje mulighed er at samle en række eksisterende aktiviteter i et nyt universitet, det samlede antal universiteter må dog ikke blive forøget.

Tænk tankens forslag var imødeset med spænding, fordi 9 af de tolv medlemmer var hentet i erhvervslivet, som regeringen gerne lytter til. KU-rector Linda Nielsen var eneste kyndige i den offentlige forskning og i universiteterne.

(Se www.fraemtidensvaekst.dk)

"Løfterige forskningsområder

Nu kører *prioriteringstoget*: Danmarks Forskningspolitiske råd har bedt den danske forskningsverden om at udpege fremtidens kernefelter. Universiteter, universitetshospitaler, sektorforskningen, GTS'ere m.fl. kommer til at knokle i sommer og i eftersommeren. Den 16. september er der nemlig høringsfrist for Rådets høring om "særligt løfterige forskningsområder".

Målet er identifikation af områder, som bør prioriteres højt. Derfor er institutionerne blevet bedt om at udpege, hvad institutionerne mener er deres "nuværende kernefelter" og hvad der er "spirende kernefelter".

Rådet anviser en række - kvantitative - indikatorer for udpegning af forskningsfelterne: Publiceringer, citationer, erhvervsmæssig betydning, (ikke at forveksle med) samfundsmæssig betydning, samt eksterne

forskningsindtægter og internationalt samarbejde.

Høringsanmodningen er sendt centralt til institutionerne, herunder universiteterne, hvis forskningsmiljøer og fagområder er tvunget til at markere sig, såfremt de vil nævnes blandt institutionens kerneområder og have en fremtid i den offentlige forskning. Danmarks Forskningspolitiske Råd vil nemlig bruge identifikationen til at komme med forslag til, hvorledes der kan ske "en optimal udnyttelse af ressourcerne".

Det Strategiske Forskningsråd har allerede skudt sin prioritering af (se side 9: "Nano og fødevarer").

(se www.vtu.dk - under råd og udvalg)

DPU: Lars Henrik Schmidt fortsætter

DPU's bestyrelse med biskop Kjeld Holm i spidsen valgte enstemmigt at lade Lars Henrik Schmidt fortsætte på posten, begrundet "i hans store erfaring, han hidtidige resultater og hans visioner".

Der var to tunge modkandidater til rektorposten, der åbent vedkendte sig deres kandidatur: hhv. professor Niels Egelund og lederen af Learning Lab, Hans Siggaard Jensen – men der var hele fire kandidater med i opløbet.

Lars Henrik Schmidt har i sin rektorperiode siden 2000 gennemført administrative og faglige reformer, som ikke har været lige populære blandt det akademiske personale, men som politisk har været betragtet som en nødvendig omrydning af den fhv. Lærerhøjskole og som har været initieret af fhv. bestyrelsesformand Inge Thygesen.

Niels Egelund var en kandidat, der har været kritisk over for Lars Henrik Schmidt forvaltning. Og så har han VK-regeringens sympati med sin medievante tale om 'disciplin og faglighed' i skolen og sin medvirken til PISA-undersøgelsen. Senest har statsminister Fogh Rasmussen belønnet ham med en udpegning til regeringens højprofilerede Globaliseringsråd. Men bestyrelsen valgte altså at satse på den nuværende rektor og stå imod de politiske vinde.

Besættelsen af rektorposten startede en hidsig ryggebørs på DPU, bl.a. cirkulerede rygter om, at nogle af bestyrelsesmedlemmerne - før de havde set ansøgerfeltet - havde 'committed' sig til Lars Henrik Schmidt, hvilket forvaltningsretligt ville gøre dem inhabile i bestyrelsens rektorvalg.

AU: Kamp om rektorpost i Århus

Nuværende rektor for Aarhus Universitet, politologen Niels Chr. Sidenius – der har været valgt rektor i den vanskelige overgangperiode til den nye universitetslov – fik en politisk tung modkandidat, da AU's bestyrelse behandlede de indkomne ansøgninger til rektorposten.

Lauritz B. Holm-Nielsen har nemlig søgt stillingen. Han har været administrator i mange år, men har en forskerfortid på netop AU, hvor han var naturvidenskabsdekan 1976-79. Han er pt. udviklingsrådgiver i Verdensbanken, men er en kendt skikkelse i danske forskningspolitiske kredse som medlem af diverse råd og udvalg gennem årene. Han er pt. medlem af Grundforskningsfondens bestyrelse, var medlem af Forskningskommissionen (2000-2001), var tidligere rektor for Forskerakademiet m.m.

Det er AU's bestyrelse med adm. dir. Jens Bigum fra Arla i spidsen, som skal udpege universitetets rektor. Naturvidenskabelige kandidater forventes at stå stærkt hos Bigum, der er agronom. Det forlyder, at der har været mindst fire kandidater til samtale, men at bestyrelsen ikke kunne blive enige om at besætte posten ved mødet d. 27. maj.

KU: Rektorstilling opslået

Københavns Universitets rektorstilling blev opslået d. 29. maj med ansøgningsfrist d. 12. august. Bestyrelsen skal udvælge kandidaten. For at komme i betragtning til stillingen skal ansøgeren have forskningsmæssige kvalifikationer på professorniveau, erfaring med undervisning fra videregående uddannelser samt med ledelse – og det første krav om forskningsmæssige kvalifikationer vil formentlig diskvalificere en del potentielle ansøgere, fx den tidligere generaldirektør i DR, Christian Nissen. Den nuværende rektor Linda Nielsen har siddet på posten siden 2002, valgt for en fire-årig periode.

Resultatløn ad libitum

Chefernes selvstyre: Bestyrelsesformand udbetalte bonus til DPU's rektor efter et skøn, som hun ikke beg

Det var ingen hemmelighed, at kemien mellem Inge Thygesens og Lars Henrik Schmidts karismatiske personligheder ikke var den bedste under hendes formandsperiode i 2000-04. Rektor fik således kun 60 procents godkendelse i bedømmelsen af hans samarbejds-evne i 2003.

Alligevel fik rektor udbetalt fuld resultat-løn det år. Onde tunger kunne påstå, at Thygesens udbetaling af bonus på 60.000 kr. til rektor Lars Henrik Schmidt var gensidige *hold-kæft-penge*. Pengene faldt i december 2003 – inden årets udgang – efter at rektor havde accepteret, at Thygesen i oktober tiltog sig *dobbeltmagt*, idet hun ved siden af jobbet som bestyrelsesformand indsatte sig selv som "konsulent" i administrationen (se FORSKERforum dec. 2003). Det var en usædvanlig dobbeltkasket, som tillod hende at se rektors administration over skuldrene.

2000-01 var der slet ingen kontrakt

FORSKERforum blev først nægtet aktindsigt i rektor Lars Henrik Schmidt resultat-lønskontrakt. Men efter pres blev der givet aktindsigt – som viste, at der slet ikke var lavet en resultatkontrakt for 2000-01. Den daværende bestyrelsesformand på DTU, Inge Thygesen, havde udbetalt to gange 30.000 kr. i resultat-løn til rektor *uden* at der forelå en resultatkontrakt og derefter *uden* en begrundet bevillingsskrivelse.

Men denne forvaltningsform bagatelliseres nu i Finansministeriet, som siger, at det er muligt at udbetale "engangsvederlag" til chefer og at Thygesen blot er upræcis i terminologien: "Hvad de har gjort på DPU er ikke i overensstemmelse med det, vejledningen normalt kalder resultat-løn. Men i chef-lønsaftalen er der mulighed for at udbetale engangsvederlag. Bevillingshjemlen er inden for den samme ramme, resultat-løn og præstationsløn, så fremgangsmåden er ikke ulovlig", siger kontorchef Marianne Brinch Fischer.

Hun tilføjer, at de manglende bevillingsskrivelser heller ikke er i strid med forvaltningsretten, for på lokallønsområdet behøver myndigheden ikke at begrunde sine beslutninger.

2003: Halv succes med fuld udbetaling

Thygesens brede dispositionsret blev lidt indskrænket i september 2002, hvor hun forfattede en resultatkontrakt, der formentlig er den korteste i Danmarkshistorien. Den angav fem brede indsatsområder uden nærmere angivelse af succesmål eller -vægtninger. Efter et løseligt skøn enedes Thygesen og rektor inden årets udgang bare tre måneder efter om, at DPU "har gennemgået en tilfredsstillende udvikling", at Lars Henrik Schmidt havde opfyldt resultatkontrakten 100 procent, og at han derfor fik hele rammen på 60.000 kr. udbetalt.

I 2003 blev resultatkontraktens mål udvidet til syv korte punkter (se *ill.*). I Thygesens resultatopgørelse vurderer hun kortfattet succesen på de enkelte punkter: VIP-rekruttering (120 pct.), optaget på kandidatuddannelser (100 pct.), kvalitetssikring (100 pct.), effektivisering af administration og initiativer over for et faretruende underskud (50 pct.), samarbejdet med bestyrelsesformanden (60 pct.) samt ombygningsprojekt (120 pct.). Det sidste målepunkt – "realisering af spareplan og administrationsreform" – indgår ikke i målet, hvilket også ville have været problematisk, idet succesen allerede blev opgjort inden årets udgang i december 2003.

På trods af, at succesen kun var 50 procent på et vigtigt punkt – økonomien – afgjorde Thygesen imidlertid, at målopfyldelsen var 100 procent – og Lars-Henrik Schmidt fik udbetalt hele rammen på 60.000 kr.

"Det er ikke i overensstemmelse med, hvad vi anbefaler. Bestyrelsesformanden har optimeret skønnet over indsatsen. Men der er som sagt mulighed for et sådant skøn,

DPU's fhv. bestyrelsesformand Inge Thygesen. Efter i mange år at have været magtfuld "isdronning" i Undervisningsministeriet blev hun fyret som departementschef i 1993. Så blev hun kommitteret i Finansministeriet, hvor hun som 70-årig blev pensioneret 1. juni. Nu har Videnskabsministeriet så ansat hende som konsulent med henblik på udredning i finansiering af uddannelser i internationalt perspektiv.

der er som sagt ikke noget "kriminelt" over fremgangsmåden", siger **kontorchef Marianne Brinch-Fischer** fra Personalestyrelsen (Finansministeriet).

Hun siger, at de manglende eller meget kortfattede resultatopgørelser – for eksempel tillægsordet "tilfredsstillende" – ikke er i strid med forvaltningsretten, for på lokallønsområdet behøver myndigheden ikke at begrunde sine beslutninger (jf. en nylig Højesteretsdom).

Finansministeriet: Mulighed for skøn

Thygesens forvaltning er helt i strid med Personalestyrelsens vejledning, der siger, at resultat-løn i sin rene form er baseret på forhåndsftaler, der konkretiserer koblingen af løn og objektivt målbare resultater. I kontrakten bør der ske en vægtning af målene og disse skal være "klart og entydigt formuleret". Endelig skal resultat-lønnen udbetales efter en pointscore efter på forhånd aftalte kriterier.

Personalestyrelsen indrømmer, at kontrakten ikke lever op til vejledningen. Men det er ikke noget problem: "Vi anbefaler, at man pinder målepunkterne mere ud, så man får nogle konkrete holdepunkter ved resultatopgørelsen. Men aftalen er ikke ulovlig", siger kontorchef Marianne Brinch-Fischer.

Groft sagt: Der er ikke krav om særlige målepunkter eller standarder, resultatopgørelser og i sidste ende er udbetaling af resultat-løn helt op til bestyrelsesformandens individuelle skøn?

"Bevillingshjemlen giver mulighed for et sådant skøn, ja. Det væsentlige er, at ledelsen vurderer hensigtsmæssigt i forhold til situa-

Resultatlønskontrakt for rektor Lars-Henrik Schmidt, Danmarks Pædagogiske Universitet

(.....)

For kalenderåret 2003 vil der særligt blive lagt vægt på målopfyldelsen i relation til udviklingskontraktens planer for

- VIP-rekruttering,
- opfølgning på kvalitetskriterier for uddannelse/forskning,
- realisering af de nye uddannelser og sikring af gennemførelse
- etablering af en effektiv administration samt
- udvikling af et professionelt og konstruktivt samspil mellem bestyrelsen og den daglige ledelse.
- styring af ombygningsprojektet
- realisering af spareplan og administrationsreform

Lars Henrik Schmidts resultatkontrakt for 2003 bestod af 7 brede indsatspunkter uden at der på forhånd var fastsat succesmål eller -vægtninger

rundede. Helt i orden eller absurd?

tionen, så man får den bedste effekt. Det vurderer bestyrelsesformanden ud fra myndighedens synspunkt".

Finansministeriet: Vejledning – ikke regler

Reglerne om chefløn er altså så rummelige, at Inge Thygesen ikke behøvede at følge Finansministeriets vejledning: Der er ikke præcise bevillingsregler på området, så hun stort set kunne udbetale resultatløns efter sit eget skøn – og uden at begrunde det nærmere?

"Nu sætter du det meget bredt op. Vi ser gerne at myndigheder følger vejledningen, men de behøver ikke at gøre det".

Finansministeriet vil altså ikke advare mod en praksis som denne på DPU: Først udbetaling af resultatløns uden kontrakt, dernæst en resultatløns-kontrakt uden konkrete målepunkter?

"Der er som sagt brede rammer. Og vi har ikke i sinde at gå ind og nedlægge forbud mod udbetaling af resultatløns og præstationsløns i den form, nej".

Mens Inge Thygesen var bestyrelsesformand var hun også kommitteret i Finansministeriet. Men kontorchef Marianne Brinch-Fischer bagatelliserer ikke for at dække over en af ministeriets egne ansatte:

"Nej, absolut ikke. Og så vidt jeg ved, er hun ikke længere ansat i ministeriet".

Ledelsesforsker: Pseudo-legitimation

Verner C. Petersen – der bl.a. forsker i, hvad regler og målinger betyder for lederes og medarbejderes adfærd – kalder Finansministeriets meldinger absurde:

"Finansministeriet laver først detaljerede vejledninger, som skal køres ned over den offentlige sektor. Ude i virkeligheden tager nogle denne vejledning alvorligt og finder på detaljerede, kvantificerbare – mere eller mindre *pseudorationelle* – mål (som kan virke fordrejende på organisationens indre arbejde). Og så sidder der relativt magtfulde personer og tildeler resultatløns efter arbitrære kriterier – for Inge Thygesens manglende mål og resultatopgørelse er jo grebet ud af luften".

At Finansministeriet accepterer fremgangsmåden er absurd, efter at de har skruet et stort system sammen, siger han: "Og nu siger de så, at det bare er en vejledning, men ikke regler. Det er altså pseudolegitimation af, at magtfulde personer får redskaber til at disponere uden at begrunde; til at tildele resultatløns bag lukkede døre", siger Verner C. Petersen og slutter:

"Måske drejer det sig i virkeligheden slet ikke om rationelle mål og aftaler, men om at parterne skruer en aftale sammen, og derefter bare skal udvise *politisk tæft*! Finansministeriet burde vist genoverveje, hvad resultatløns egentlig gør godt for".

jå

DTU: Pallesens hemmelige kontrakt

Rektor Lars Pallesen vil ikke lade offentligheden se sin personlige resultatkontrakt – og er formentlig den eneste topleder i staten, der trodser Ombudsmanden og Finansministeriet

DTUs rektor er enestående hemmelighedsfuld om sin resultatkontrakt. Til gengæld ved alle efterhånden, hvordan Pallesens bil ser ud. Hvis nogle er i tvivl, så holder den her, foran DTUs administrationsbygning. Samt nederst på siden

Det rager ikke offentligheden eller DTUs ansatte, hvad der står i DTU-rektor Lars Pallesens resultatkontrakt. Han vil nemlig – trods flere anmodninger – ikke give FORSKERforum aktindsigt.

Pallesen bliver hermed formentlig den eneste af statens 60-80 topchefer, som ikke vil udlevere sin personlige resultatkontrakt. Det står i skarp kontrast til, at Ombudsmanden for nylig har udtalt, at resultatkontrakter i det mindste bør være omfattet af "mer-offentlighed", dvs. aktindsigt i videre omfang end loven giver ret til, bortset fra i områder belagt med tavshedspligt (fx personlige forhold). Ombudsmandens udtalelse førte til, at Personalestyrelsen fremlagde resultatkontrakter for 27 statslige topchefer. Nogenlunde samtidig fik FORSKERforum uden begrænsninger udleveret alle direktørkontrakter fra sektorforskningens direktører.

Afvisningen ikke begrundet

Kun DPU og DTUs rektorer nægtede aktindsigt, da FORSKERforum spurgte, men dette reviderede DPU, da FORSKERforum henviste til Ombudsmandens og Personalestyrelsens henstilling.

Men rektor Pallesen nægter fortsat aktindsigt. Afvisningen af aktindsigt kan kun begrundes i personfølsomme oplysninger eller i konkurrence-forhold til andre institutioner, og reglen om meroffentlighed betyder, at disse elementer kan tages ud, hvorefter der kan gives aktindsigt i resten.

DTU har ikke givet en begrundelse for afvisningen. Der er således uvist om der bag hemmelighedskræmmeriet ligger, at kon-

trakt indeholder penible passus'er - fx at Pallesens succes måles på nedprioritering af bestemte fagområder, på konkurrencen med Aalborgs ingeniører eller på indførelse af incitamenter for de ansatte (fx tillæg eller bilordninger).

Pallesens resultatkontrakt er indgået med bestyrelsesformand Mogens Bundgaard-Nielsen og Videnskabsministeriet nægter at kende til denne (jf. folketings svar S1293). FORSKERforum har klaget til ministeriet over afvisningen.

Ikke længere hemmeligholdte kontrakter

Resultatlønnen udbetales ud fra mere eller mindre objektive – kvantificerbare – mål. De er opbygget hierarkisk, således at ¼ er tilpasset institutionens resultatkontrakt og resten personlige mål (jf. Personalestyrelsens retningslinier i "Effektiv opgavevaretagelse i staten").

"Derfor forekom det absurd, at direktørkontrakter indtil nu har kunnet hemmeligholdes, eftersom målene deri påvirker samtlige medarbejderes aktivitet", siger **docent Verner C. Petersen**.

Personalestyrelsen måtte i april – efter pres fra Ombudsmanden – opgive hemmeligholdelse af direktørkontrakterne, der hidtil har kunnet tilbageholdes, fordi der angiveligt var tale om "private forhold, og at offentliggørelse kunne vanskeliggøre forhandlinger om nye kontrakter (Jyllands-Posten d. 8. maj).

jå

Uhellig alliance lægger pres

Akademikernes Centralorganisations top har lavet enighedspapir med arbejdsgivere og universiteter – i modstrid med ACs egne forsknings- og universitetsinteresser

Universitetsbestyrelser skal prioritere deres penge og indsats. Og en større del af universiteternes basismidler skal udloddes i fri konkurrence. Og så skal offentlige forskningspenge sendes i åbent udbud, så private virksomheder også kan få del i pengene.

Sådan lyder nogle radikale forslag, der kunne stamme fra regeringsgrundlaget, men som såmænd kommer fra Akademikernes Centralorganisation – paraplyen for bl.a. de universitetsansattes fagforeninger. AC søger at få politisk indflydelse gennem dannelse af 'en uhellig alliance' med arbejdsgiverne i Dansk Industri og med industrifagbevægelsen (i CO-Industri) i et enighedspapir om forskning og universiteter. Det blev præsenteret 17. maj ved en konference med 200 deltagere.

Helge Sander trådte vande

De tre parter kaldte selv udspillet for "et debatoplæg" og markerede, at de næste år vil lave "helårsstatus" på det. Den mere eller mindre åbenlyse hensigt med treparternes oplæg er at lægge pres på regeringen, så denne allerede i 2006-finansloven giver en mia. kr. ekstra til forskningen og derefter optrapper bidraget indtil 2010 (jf. Barcelona-ambitionen). Her ligner forslaget til forveksling det oplæg, som KUF-formand Jens Odershede spillede ud med.

Parterne fik dog absolut ingen løfter fra den tilstedeværende videnskabsminister Helge Sander. Han holdt et halv time langt oplæg, der trådte vande med klicheer som "Godt er ikke godt nok. Vi skal være endnu stærkere. Vi skal have verdens bedste univer-

Den uhellige alliance: CO-industris formand Thor kil E. Jensen, DI-formand Ole Krog samt AC-formand Sine Sunesen

siteter. Vi skal omsætte forskning til faktura" og lignende. Videnskabsministeren taler formentlig i klicheer, fordi han har forbud af finansministeren mod at sige noget som helst om økonomi - hvilket dybest set var det AC, DI, CO-Metal og forsamlingsen gerne ville høre noget om.

Upopulære forslag for forskerverdenen

I den fælles enigheds navn går AC dermed på kompromis med forskningens brede interesser, når det gælder, hvad de ekstra forskningspenge skal gå til. Udspillet omtaler især erhvervsrettede mål, 'innovation' og de dertil knyttede videnskaber (naturvidenskab, teknologi og medicin). Det fremgik tydeligt af ACs forskræp til offentliggørelsen, hvor ACs næstformand Lars Bytoft, der også er formand for ingeniørerne i IDA, betonede at forskning her betyder "et stærkt videnskabeligt miljø for teknologi- og markedsdrevne innovation", dvs. hvor man tager udgangspunkt i kunder og marked og erhvervsfremme (Børsen d. 17. maj).

Det var en klar politisk vægning over for politikerne, selv om AC-formand Sine Sunesen på konferencen retfærdigvis i sin mundtlige kommentar nævnte, at oplægget kun dækker det, som de tre parter kunne blive enige om og at andre aspekter, hvor AC har særinteresser, ikke er med. Grundforskning, 'fri forskning' samt humaniora og samfundsvidenskab nævnes således ikke.

Enighedspapiret præsenterer derfor forslag, der ikke er de mest påtrængende – og måske ligefrem er upopulære i forskerverdenen. Det foreslås således, at universitetsbestyrelser skal kunne oprette stillinger i højere lønrammer samt have frihed til at belønne de dygtigste medarbejdere – hvor de universitetsansatte ved, at det ikke giver flere penge i systemet.

Eller forslaget om, at flere af universiteternes basismidler bør udbydes i åben konkurrence, fordi for mange midler gives som basisbevillinger. Hermed bidrager oplægget til at legitimere regeringens forsøg på at flytte fra basismidler til konkurrencemidler.

Eller forslag om medfinansiering: "En ændret ratio mellem basis- og konkurrencemidler bør også føre til en større fleksibilitet i forhold til krav om medfinansiering fra institutionerne". Det blev dog mødt med en advarsel: Bruno Hansen fra Danmarks Forskningspolitiske Råd påpegede, at den omsiggribende medfinansiering binder forskningsbevillinger på den enkelte institution og den samlede forskningsindsats - hvorved et nødvendige selv-dispositionsrum formindskes.

Eller forslaget om, at samspillet – og dermed samfinansieringen – mellem virksomheder og forskning understøttes f.eks. gennem forskningskonsortier, hvilke vil binde forskningsindsatsen til bestemte "givne temaer".

Eller forslaget om, at langt flere offentlige forsknings- og udredningsopgaver sendes i åbent udbud, så de også er åbne for private firmaer.

Én mia. kroner ekstra til forskning allerede i 2006?

Det var DI-direktør Ole Krog, som knyttede bemærkninger til den økonomiske anbefaling af, at der allerede i 2006 bør falde en mia. ekstra af til forskning. Og så blev de tilstedeværende politikere afkrævet et ja eller nej til, om de støttede dette:

Helle Thorning Schmidt (S): "Ja, det sagde vi allerede under valgkampen. Og millarden var vel at mærke finansieret. Regeringen siger, at de vil det samme, men deres finansiering siger noget andet. De har for eksempel lige skåret ned på fødevareforskningen".

ACs politisering af universiteterne i 2001

ACs uhellige alliance minder om ACs indspil i universitets-reformens indledende fase i 2001. Her løb AC med på politikernes ønsker om universitetsbestyrelser med eksterne flertal og nye ledelser m.m. (se FORSKERforum nov. 2001) – under store protester fra de universitetsansatte.

ACs indspil dengang fungerede som en accept af politikernes afdemokratisering – bestyrelser, afskaffelse af valgte ledere m.m. Men indspillet lå helt i forlængelse af andre magtfulde interessegruppers indspil, f.eks. Dansk Industris og CO-Metals besyv.

ACs daværende indspil var et forsøg på at få politisk indflydelse. Hensigten var at foreslå en handel, en slags give-and-take: Universiteterne forpligtede sig til at finde nye ledelsesmodeller mod at få en tre-årig økonomisk flerårsaftale.

Som bekendt fik universiteterne de nye ledelsesformer - men der kom ingen flerårsaftale.

s på regeringen

og industriarbejdere om forskning og universiteter
 etsmedlemmer

Per Ørum Jørgensen (Kons.): "Det er jo helt gratis for oppositionen at love en gratis omgang, når det er virksomhederne, som skal betale. Men regeringen har ambitiøse mål, jo".

Hanne Severinsen (V): "Regeringen bestræber sig meget på at finde en mia. til næste år, ja. Og når regeringen lover 10 mia. indtil 2010, så er det jo bare et minimum ... " (afbrudt af mumlen og spredt latter fra salen).

Marianne Jelved (RV): "Jo, vi har en milliard til næste år".

Bag kulisserne: AC kørte universitetsinteresser over

AC er paraplyorganisationen for forskellige akademikerfagforeninger, men universitetsgruppen er voldsomt uenig i ACs nye uheldige alliance med arbejdsgivere i Dansk Industri og industriarbejdere i CO-Metal.

Parternes fælles "enighedspapir" har således ikke været drøftet i ACs forsknings- og uddannelsesudvalg, men har været topstyret af AC-formand Sine Sunesen og ACs sekretariat. Og det blev først fremlagt for offentligheden – herunder universitetsfagforeningerne – på konferencen.

I ACs forretningsudvalg blev enighedspapiret undsagt af DMs formand Ingrid Stage i flere måneder. Også formanden for DJØFs overenskomstansatte, Søren Burchardt, gjorde indsigelse, dog kun mod den manglende omtale af samfundsvidenskab (og humaniora).

Bag AC-bureaukratiets lukkede døre protesterede DM-formanden mod oplægget, fordi det "lagde sig i halen på Dansk Industri". Hun havde svært ved at se, hvordan AC på den ene side kunne have en forsknings- og uddannelsespolitik baseret på universiteternes, forskernes og forskningens interesser og på den anden side skrev under på noget, der i kraft af den ensidige erhvervspolitiske vinkel udhulede det første.

Bag kulisserne gennemtrumfede flertallet – med AC-formand Sunesen og med støtte fra ingeniørerne i IDA, der har vækstinteresser til fælles med Dansk Industri og CO-Metal – papiret, med den begrundelse, at ACs mulighed for at få indflydelse på denne bane var langt større, når man indgik strategiske alliancer med andre vægtige parter.

Kontrakt med de studerende

Og hvad angår universitetsuddannelserne bruger enighedspapiret regeringens egne slagord, når det anbefales, at der indgås 'kontrakter' med de studerende. Der skal ske "en forventningsafstemning" mellem den studerende og universitetet. Kontrakten forpligter den studerende til at være aktiv, og universitetet forpligter sig til at levere god undervisning og vejledning "overfor hver enkelt studerende".

Og ved fremlæggelsen understregede AC-formand Sine Sunesen over for en tavs minister Sander, at der er en uheldig relation mellem taksametersystem og nedadgående bevillinger på den ene side og synkende kvalitet på den anden.

Og så foreslår enighedspapiret indførelse af en stipendieordning, hvor en uddannelseskonto følger den enkelte studerende, hvilket synliggør dennes uddannelsesvalg og studieadfærd. De studerende skal kunne tage sin personlige konto med til udlandet - angiveligt skruet sammen på en måde, så det ikke vil gå ud over institutions-bevillingen pr. taksameter – forstået sådan, at de populære uddannelser ikke vil miste penge.

Jelved: Hvad for en kvalitet?

Enighedspapiret foreslår mere styring og kontrol i form af indførelse af "løbende overvågning af uddannelsernes kvalitet". Et "nationalt kvalitetsbarometer" skal være nøgleinstrument i den samlede overvågning af universitetsuddannelser for at skabe gennemsigtighed og opmærksomhed om det danske universitetsuddannelses-niveau, udviklingstendens og internationale stade, siger enighedspapiret, der fortsætter: "Det er muligt at konstruere et kvalitetsbarometer, der over tid følger centrale nøgledata, der hver især repræsenterer en del af det samlede kvalitetsbillede".

Kontrakttænkningen og den ubestemte kvalitetskontrol blev mødt af et skarpt modindlæg på konferencen: "Jeg bryder mig ikke om regeringens tankegang om, at vi skal lave kontrakter med hinanden, der efterfølges af 'fakturaer' m.m. Tillid og ansvar er gode danske ingredienser, som har ført vores samfund langt", sagde den radikale leder **Marianne Jelved**. Og henvendt som en direkte kommentar til ACs mislykkede måde at politisere på, fortsatte hun:

"Udspillet taler meget om kvalitet, men AC, DI og CO-Metal burde definere indikatorerne nærmere inden for det næste halve år – eller overlade det til universiteterne selv, i samarbejde med bl.a. aftagere. Ellers er mit frygtscenarie, at politikere og embedsmænd vil fastlægge definitionerne."

JØ

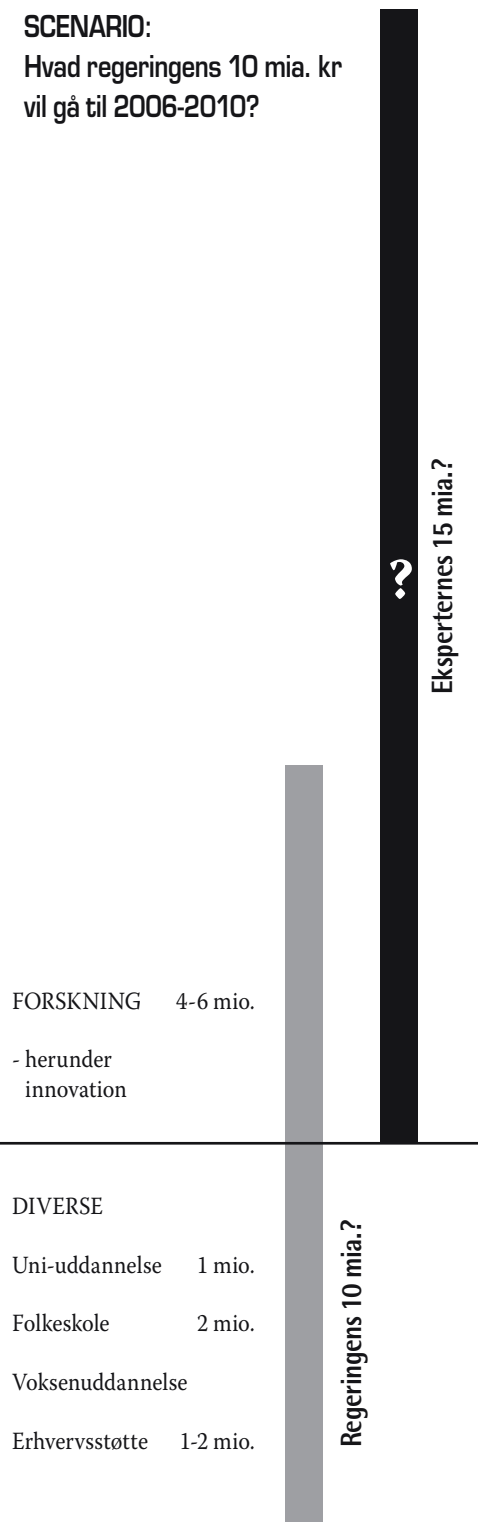
Fra viden til vækst og beskæftigelse
 (www.di.dk)

Forskningens bevillingsbarometer: INTET NYT

Der er intet nyt fra videnskabsminister Helge Sander, hvad angår regeringens udmøntning af de 10 mia. til forskning samt diverse. Kilder fortæller, at finansminister Thor Petersen suverænt styrer processen, men har store vanskeligheder med at finde forskningspengene. Universiteterne frygter mere og mere, at regeringen vil gøre alvor af at skære i grundbevillingerne og lægge disse ud i åben konkurrence.

FORSKERforum genoptrykker derfor scenarieret fra sidste nummer:

SCENARIO: Hvad regeringens 10 mia. kr vil gå til 2006-2010?

Søjlen til venstre er et scenario over, hvad regeringen kan tænkes at bruge sine 10 mia. på, hvor **forskningen** er over den vandrette skillestreg, og **diverse** er under skillestregen. Søjlen til højre er eksperternes bud på, hvad Barcelonamålet kræver ...

FORSKERforum vil løbende opdatere søjlerne, hvis regeringen kommer med nye meldinger indtil finansloven i efteråret.

Innovation – politikernes tryll

Buzz-ordet **innovation** breder sig som en steppebrand i regeringens forskningspolitik og i embeds
Alt skal være innovativt og med på noderne. Eller 'brugerdrevet innovation'. Men hvad m

Innovation i forskerverdenen har eksisteret lige så længe, som der har været forskere. Man får en idé, opfinder en ting, sætter den i produktion og sælger den. Det er på mange måder en proces, som har fulgt menneskeheden siden neandertalerne.

Alligevel er ordet innovation først for nylig kommet til at spille en rolle i regeringens forskningspolitik. Til gengæld dukker det i dag stort set op i alt, Videnskabsministeriet trykker.

Men hvad er innovation for det første, og hvorfor spiller det så stor en rolle i dagens forskningspolitik?

Manden, der kan svare på spørgsmål angående innovation, hedder **Leon Lerborg**. Han er direktør i Momentum, et idéhus, der ligger i Scion DTUs forskerpark i Hørsholm og som er en forening, der har en lang række kommuner og virksomheder som medlemmer. Huset beskæftiger sig professionelt med innovation, netværksopbygning, samarbejde mellem offentlige og private virksomheder, men laver også traditionel teambuilding og organisationsudvikling.

"Populært udtryk: Kreativitet er at få en idé, innovation er at føre den ud i livet. Lidt mere præcist: Innovation er hele den proces, fra man får en idé, til den er udbredt i et socialt miljø. Hvis vi tager kondomets udbredelse: Innovation er opfindelsen, testningen, markedsføringen og det, at det faktisk bliver brugt af en stor del af verdens befolkning," forklarer Leon Lerborg.

Leon Lerborg

Fødekædetankegang

Men der er flere forskellige skoler og måder at føre innovation ud i livet på.

"Videnskabsministeriet for eksempel har meget fokus på teknologi, naturvidenskab og vidensoverførsel. Når de taler om innovation, så er det den klassiske med opfindelser fra universiteterne og videre ud til faktura. Det er en fødekædetankegang," siger han uden at sige noget om, hvordan "grundforskning" og "fri forskning" relaterer sig til regeringens forståelse af innovation.

"Mens Mandag Morgen og Erhvervs- og Økonomiministeriet tænker innovation lidt bredere, der taler man om iværksætter, netværker, vidensdeling og den socialt ansvarlige virksomhed. Altså, hvordan udnytter vi

den danske viden om børnehavepædagogik, så det kan blive en eksportvare? Men rent faktisk er der ikke noget ministerium, der tager sig af den innovation, som sker i samfundsvidenskab og humaniora," påpeger Leon Lerborg, der selv er cand. mag. i statskundskab og filosofi.

Svært at planlægge

Hvorfor er regeringen så ivrig for at kæde forskning og innovation sammen?

"Der er ikke nogen lige linie fra forskning til faktura, og der er heller ikke en simpel sammenhæng mellem forskning og innovation. Det er ikke til at planlægge - sådan kausalt - at sætte sig ned og sige: Nu vil jeg have innovation og så regne baglæns på hvilken forskning, vi skal have," siger han.

"Man kan ikke sige, at al innovation har en videnskabelig baggrund. Det er som at se to mennesker danse, det er ikke til at se, hvem der fører hvem, men der er en vis samklang."

Brugerdrevet innovation dukker også op som begreb. Men hvad vil det sige?

"Godt spørgsmål! Ét muligt svar er, at brugerne besidder en såkaldt tavs viden om mulige produktforbedringer. Det svarer til antagelsen om, at mange medarbejdere besidder tavs viden om mulige procesforbedringer. I en vis forstand har man længe anvendt brugersynsvinklen i innovationsprocesser. Det nye er, at man systematisk er begyndt at anvende mere sofistikerede afdækningsmetoder i form af observation, fokusgrupper, eksplicitering af tavs viden via anvendelse af metaforer, etc."

Innovationssnak er udløst af bekymring for fremtiden

Det er et åbent spørgsmål, hvad politikere og embedsmænd vil opnå ved at bruge innovationsbegrebet i store og små sammenhænge:

"Alle siger, vi skal innovere, fordi globaliseringen – et andet af tidens trylleord - gør, at alting forandrer sig så skidehurtigt. Men for det første mener jeg, at man kan stille spørgsmålstegn ved, hvor hurtigt det egentlig går: IT-teknologien og andre moderne teknologier bevæger sig ganske vist hurtigt, men alt det sociale står temmelig stille – folks menneskelige relationer er der ikke sket tilsvarende meget med. Institutionsområdet står også temmelig stille. Så det handler også om, at det er blevet vældig fint at have fyldte kalendere og travlt. Og noget af det er jo fake,

Jeg ser masser af miljøer, der ikke er innovative, fordi de aldrig har tid til at fordøje noget
Leon Lerborg

for selvfølgelig er der huller i en kalender. Men ingen kan sige: Jeg har en halvtom kalender! Så dør man," siger Leon Lerborg.

"Innovation er gået hen og blevet et hot ord: Men til grund for al den snak om det, ligger bekymring. Nogle mener, at bekymringen kun tilhører de tilbagestående, uuddannede, det stemmer på Dansk Folkeparti, dem, der er bekymrede for globaliseringen og EU. Mens alle vi andre i toppen har alle mulighederne og scorer kassen på det."

Det handler også om out-sourcing, som det ses netop nu på slagterierne:

"Og der er selvfølgelig nogen, der ikke anser det for et problem, at alle de lavtlønnede jobs ryger til Østen, fordi vi overlever på de højt teknologiske jobs. Men det gør vi bare ikke, det er også en trussel mod de højtuddannede," siger han.

"Og nedenunder alle de hér modeord fornemmer jeg en dyb bekymring: Vi har ikke samme damp på som tidligere i Europa, ar-

ds-mændenes terminologi.
ener de egentlig?

bejdsmoralen og den store fortælling er væk. Alle siger, vi er et videnssamfund, og at vi arbejder meget. Men reelt er vi mere et fritids-samfund, et feriefund, et forbrugersamfund. Og derfor har alle på fornemmelsen, at vi lever på lånt tid og har behov for en grundlæggende forandring."

Travlhed skaber ikke innovation

Leon Lerborg beskriver innovationsprocessen som en firetrinns raket. Trin et er dér, hvor man sætter sig ind i sagerne og tilegner sig andres tanker. Man tilføjer ikke noget selv. Trin to er den personlige tilegnelse, hvad mener jeg om det? Hvor man finder sine egne synspunkter, men ikke har orden på dem. Trin tre er der, hvor brikkerne falder på plads, hvor man faktisk har fået en ny tanke. Og trin fire er implementeringen.

Men den proces er der meget sjældent tid til. Folk har alt for travlt til refleksion, og derfor kommer de færreste videre fra trin ét.

"Jeg ser masser af miljøer, der ikke er innovative, fordi de aldrig har tid til at forfølge noget. De er aldrig alene, de fiser og flagerer til møder. Lige så snart de er ude i deres bil, så tænder de for musikken, og så larmer det. Og så får man et miljø, hvor der ikke sker noget nyt. En idé kan brede sig fra person til person og skabe en massebevægelse, hysteri og mode. Som det skete med IT, nano-tek og bio-tek: Det skyller over jordkloden og alle løber efter det som lemminger. Men idéen er fuldstændig uforandret og det er ikke innovation. Der er fandme mange, der ikke tænker sig meget om."

Innovation kræver refleksion

Momentum har til huse i en bygning, der ser lidt anderledes ud end en normal kontorbygning. Og huset er netop skabt til refleksion. Der er et centralt hovedrum, der har køkken og kontorpladser på en åben platform i 1. sals højde. Hovedrummet er et stort trægulv, der er bakket som et søhøjland og har en sø med guldfisk. Parketgulvet bugter sig og man kan ligge på afsatserne og lytte på en foredragsholder.

Og når man så har hørt et eller anden vigtigt i hovedrummet, så kan man gå ind i de forskellige tilstødende rum, for eksempel *skrige-rummet*: En lille celle med spejle over det hele, hvor man kan stå og kigge på sig selv og koncentrere sig om, hvad man lige har hørt. Og eventuelt skrige, hvis man er meget frustreret over det, der lige er blevet sagt.

"Vi skal følge med hastigheden ved at være langsomme. Fordybelse og ro er fuldstændig afgørende."

nbc

se: www.momentum-nord.dk

Strategi: Nano og fødevarer

Det strategiske Forskningsråd udvalgte 10 platforme, som dansk forskning bør satse særligt på. Platformene blev defineret ud fra 212 forslag, og bioteknologi-sektoren fik sit.

Og fødevarerindustrien var en aktiv lobbyist, viser FORSKERforums gennemgang

Tidens forskere er tilsyneladende enige med politikerne og forskningsadministratorer i, at "nano-teknologi" er fremtiden forskningsfelt for dansk forskning. Eller også ved forskerne bare, hvilke *buzz-words* de skal satse på, hvis de vil have penge.

En nærmere gennemgang af de 212 indkomne forslag til Det strategiske Forskningsråd – der blev brugt til at prioritere 10 "Innovationsaccelererende Forskningsplatforme" forskningsfelter med vækstpotentiale – fortæller nemlig, at de fleste forslag rettede sig netop mod nano-området og bioteknologi-området. Hvert ottende af de indkomne forslag rettede sig mod disse felter, og de blev belønnet af forskningsrådet med tre platforme ud af de ti udvalgte. "1. Fra nanovidenskab til nanobaserede produkter" og "2. Biologisk produktion – nyttige produkter fra fornybare ressourcer" samt det mere medicinske prægede "3. Sundhedsindsats med basis i biologiske forskningsmekanismer".

Hermed fik den bioteknologiske og den medicinske industri deres store andel i prioriteringen. FORSKERforums gennemgang af de 212 forslag fortæller, at Danisco og Danish Crown har øje på området, mens forbavsende få af de store medicinalfirmaer meldte forslag ind – hvilket måske skyldes, at har så store forskningsafdelinger, at de initierer deres egen forskning.

Fødevarerindustrien igen

Fødevarerindustrien var derimod en meget aktiv lobbyist, der meldte mange forslag ind. Fødevarerområdet er en del af ovennævnte bio-forskningsfelter, men man fik også sin særlige platform: "4. Sunde og sikre fødevarer". Det bemærkelsesværdige ved dette område er måske, at forslagene var signeret nogle af de rigtigt tunge industrivirksomheder: Danisco, Chr. Hansen, Carlsberg Forskningscenter, Landbrugsrådet, Lundbeck, Danske Slagterier – ofte sammen med de offentlige aktører.

Nogle platforme ser ud til at være udvalgt på et mere spinkelt grundlag. Det strategiske Forskningsråd fremhævede i sin pressemeldelse om de ti platforme "5. Vand – fremtidens strategiske ressource" – selv om der er relativt få (3-4) vand-forslag blandt de indkomne forslag. Men dette områdes høje prioritet kan også skyldes særlig bevågenhed fra formanden Peter Elvekjær, som er direktør i Grundfos, der som bekendt producerer vandpumper m.m.

Nogle områder udpeget på tyndere grundlag

Der kom forslag ind vedr. vedvarende energi, hvilket ikke overraskende var fremsat af bl.a. RISØ og Vindmølleindustrien. Men RISØ, Danfoss og Halldor Topsøe stillede også forslag, bl.a. om solvarme og brændselsceller og brint, så platformen "6. Vedvarende energi sat i system" handler udtrykkeligt ikke kun om vind.

Nogle områder synes udvalgt, fordi det strategiske forskningsråd har ment, at det måtte være med, selv om det ikke tæller tungt blandt forslagene. Et område som "7. Globale designdrevne produktionsplatforme" synes at være udvalgt på et grundlag, der ikke foreligger beskrevet blandt de indkomne forslag. Også et område som "8. Højteknologisk instrumentudvikling – en dansk spydspids" synes medtaget, fordi det er et industrifelt, som skal være blandt de offentligt støttede områder.

Den mest samfundsvidenskabelige platform er "9. Brugerdrevet innovation og forretningsudvikling i vidensøkonomien". Og et måske-humanistisk område "10. Individperspektiv i fremtidens sundhedsvæsen" er svært at få øje på blandt de 212 forslag.

Vurderet ud fra de indkomne forslag kan det undre, at et område som byggeri ikke er medtaget, for 10-15 af de indkomne forslag handlede om byggeproduktion, byggematerialer, boliger m.m.

Forslag til fri afbenyttelse i andre cigarkasser: Højteknologifonden, RTI

Det strategiske forskningsråd stillede sig med de ti forslag op i køen omkring regeringens 10 mia. kroner til "forskning og diverse". Rådet stiller sig op i køen af interessenter, sammen med de frie forskningsråd og universiteterne (s basismidler).

Men rådet har også lavet udpegningen for at medvirke til at prioritere den danske forskning. De anfører uskyldigt, at "konkurrenterne" i regeringens andre cigarkasser (Højteknologifonden, Rådet for Teknologi og Udvikling) forhåbentlig kan se potentialet i de ti platforme og vil sætte penge i dem.

De ti platforme blev udvalgt ud fra 212 indsendte forslag, der samlet set repræsenterede deltagere fra 308 universitetsenheder eller personer, 256 virksomheder, 83 afdelinger fra sektorforskningen samt 56 brancher og –interesseorganisationer.

jø

(se de 212 indkomne forslag på www.forsk.dk)

Højt hår og vindfrikadeller

Til konference, hvor kulturarbejdere og businessfolk klogede sig på, hvad "oplevelsesøkonomi" er. Men ingen mente at et Center for Oplevelsesøkonomi vil booste noget

Der gik ikke lang tid, før de ca. 200 tilhørere på den spanske trappe på Statens Museum for Kunst, begyndte at vande sig. Godt nok var der lagt hynder ud til konferencen om "oplevelsesøkonomi", men trappetrinnene var små og benene skulle krølles sammen under tilhørerne, hvis man ikke skulle sparke de nedenfor siddende – eller i det mindste smudse deres tøj.

Trappen ser altså smart ud – og der er højt til loftet – men det er så som så med anvendeligheden, kunne tilhørerne konstatere. Og spørgsmålet har sikkert meldt sig hos flere, om det samme kunne siges om emnet "oplevelsesøkonomi," som der var indkaldt til konference om. Hvad er substans – og hvad er fascinerende indpakning?

Imellem alle buzz-words'ene var der en spændt forventning om seancen – sagt på godt dansk – ville blive højt hår og vindfrikadeller.

På fornavn

Baggrunden for Videnskabsministeriets konference var en udvalgsrapport om emnet "Danmark skal vinde på kreativitet: Perspektiver for dansk uddannelse og forskning i oplevelsesøkonomi". Her stilles forslag på området, der omfatter merkantil, kulturel og kunstnerisk virksomhed. Blandt udvalgets medlemmer var en Legodirektør, en filmproducent, en Tivolidirektør, en messedirektør, en fodbolddirektør, en museumsdirektør, en fhv. dekan fra Handelshøjskolen CBS. Og så eks-fodboldspilleren Michael Laudrup, som dog ikke dukkede op på konferencen.

Speechstallmeisteren, kommunikations- og marketingsdirektør på Det kongelige Teater, **Kresten Schultz-Jørgensen**, havde i hvert fald fået det rigtige ben ud af sengen. Han susede rundt for foden af trappen med headset, let brille og tilbagestrøget flødehår, og var på fornavn med de fleste. Havde

Oplevelsesøkonomi: En række sektorer, brancher og fagområder, der systematiserer at tjene penge på kulturel og kunstnerisk virksomhed. Det kan være alt fra service-medarbejderen i Tivoli til den udøvende kunstner. Oplevelsesøkonomi flourer især indenfor: Mode, billedkunst, musik, turisme, forlagsvirksomhed, sportsbranchen, arkitektur, design, reklame, m.m.m. Et eksempel er den amerikanske kaffekæde Starbucks, der har gjort det til en oplevelse at gå på kaffebar. Merværdien er oplevelsen – kaffen er blevet et biprodukt.

(Foto: Polfoto)

Der var ingen FCK'ere med til konferencen – og ingen nævnte klubben med et ord, selv om den nok er den mest vellykkede danske fusion mellem en kultur og så kommerialisme

Laudrup været der, havde han nok sagt "Du, Michael". I stedet måtte han nøjes med at byde velkommen ved at sige:

"Ole" til Ole, fhv. dekan Ole Stenvinkel Nielsson fra CBS. "Du vil nu løfte den helt mulige opgave på et kvarter at fortælle os om arbejdsgruppens anbefalinger," sagde Schultz-Jørgensen veloplagt, henvendt til formanden for den af Videnskabsministeriets nedsatte arbejdsgruppe, der havde udarbejdet en række anbefalinger om, hvordan Danmark kan *booste* oplevelsesøkonomien.

Sander uden 100 mio. i lommen

Men forinden havde **videnskabsminister Helge Sander** erklæret, at "oplevelsesøkonomi" var et nyt og væsentligt emne, men også et modeord, der bliver brugt og misbrugt. Og han forsikrede, at selv om Brian Mikkelsen havde måttet melde afbud, så var der stor interesse i regeringen for oplevelsesøkonomi.

"For hovedspørgsmålet er: Hvad skal vi leve af fremover? Og er fødekæden fra grundskole til forskerskole ordentlig?" sagde minister Sander med sin hyggelige, jyske røst. Imidlertid måtte han skuffe nogle i forsamlingen, for han havde altså ikke 100 mio. kr. med i lommen til en nyt Center for Oplevelsesøkonomi. De penge måtte forsamlingen se i vejviseren efter indtil videre.

Og mens tilhørerne uroligt rykkede deres popo'er rundt på den hårde trappe, så berettede **Ole Stenvinkel Nielsson** om udvalgets

anbefalinger. Om hvordan Danmark fremover vil kunne tjene penge på kunst, kultur og kreativitet.

Herunder fremhævede Stenvinkel, at gruppen ville anbefale oprettelsen af dét center, som Sander altså lige havde konstateret, der ikke var penge til.

Og det var ikke svært at forstå CBS-dekanen derhen, at skulle det center forankres et center ét sted, så måtte det ske på CBS. Dét var en præmis, der siden blev heftigt anfægtet.

Kunstnerne og de kreatives ejerskab

Et af de helt store temaer på konferencen var, hvordan man bygger bro mellem dem, der med et meget vidt begreb blev defineret som "kreative" – heriblandt både dem, der får idéer til forlystelser i BonBon-land og kunstmalerne – og dem, der har forstand på at tjene penge. Nogle kom fra den ene tradition, nogle fra den anden, og det dominerede indlæggene.

Eventmager Christian Have, der har befattet sig med oplevelsesøkonomi lang tid før termen overhovedet blev opfundet, manglede nogle relevante ting i udvalgets rapport: "Hvordan får vi kunstnerne til at tage ejerskab i den kommerialisering, der skal ske af deres kunst? Og måske vigtigere: Hvordan undgår vi, at denne proces ødelægger kunstens DNA og skaber fejlmutationer," spurgte Christian Have syrligt ud i forsamlingen, der havde frit udsyn gennem glasru-

derne til Østre Anlægs stavgængere og motionsløbere.

”Og hvordan sikrer vi uforudsigeligheden, når vi nu skal have disse forsknings- og uddannelsescentre. Kunsten trives altså ikke altid bedst dér,” påpegede han og sluttede med at slå et slag for praktik, at få fingrene ned i suppedasen og få fiasko: ”Man lærer rigtig meget af fiaskoer, det kan jeg tale med om!”

Skaber en BA i oplevelsesøkonomi kreativitet?

En anden barsk kritiker var direktør fra TV2 Interaktiv/Sputnik, **Rune Bech**. Han startede med at definere dagens emne som ”at undgå at misse morgendagens Beatles”, altså, hvordan bliver vi bedre til at gennemskue, hvad der bliver hot i morgen? Og han anfægtede gruppens store vægt på økonomi snarere end oplevelse:

”Økonomi-delen kan optimeres, men det er den kreative proces, der er den vigtige! Hvordan skaber man det vanvid, der er vigtigt? Det er ok med et center, hvis katalysatoren er vanvid. Og en BA og en MA i oplevelsesøkonomi: Skaber det vanvid? Generelt er gruppens anbefalinger meget merkantile, men folk skal sgu være skøre, for at det lykkes,” sagde han.

Også rektor **Linda Nielsen** fra KU og professor Poul Holm fra SDU var inde på det samme:

”Det er ikke nok at implementere merkantile kompetencer. Hvilke oplevelser skal kompetencerne bygges på? Og et center må ikke blive isoleret på ét universitet, det skal spredes,” sagde Linda Nielsen.

Humanisten: Ikke slå plat på kultur

”Vi skal gå efter indholdet: Det giver ikke mening kun at snakke om eventmaking. Enhver kan gennemskue, at man ikke bare skal slå plat på en kulturbegivenhed, som det skete med H.C.Andersen-showet,” sagde **Poul Holm** – formand for det humanistiske forskningsråd – i korridoren til FORSKERforum. Heller ikke han nævnte FCK.

Ved den afsluttende panel-debat afgik idéen om et centralt *Center for Oplevelsesøkonomi* ret definitivt ved døden. Kun én i panelet synes det var en god idé – og et meget lille mindretal af tilhørerne. Så vicedirektør i Videnskabsministeriet, **René Bugge Bertram**, måtte i sin afsluttende kommentar konstatere, at havde demokratiet noget at skulle have sagt i den sammenhæng, så fik centret ikke nogen gang på jord.

Men som minister Sander havde startet med at konstatere, så var der jo heller ikke penge til det.

nbc

Kunstigt åndedræt til fødevareforskning

Det nødstedte Danmarks Fødevareforskning har fået 20 mio. kr. i år, så institutionen kan opfylde 'sine forpligtelser'.
Dermed sættes 45 stillinger på vågeblus

Regeringen har sammen med Dansk Folkeparti strikket en aftale sammen, der gør, at Danmarks Fødevareforskning ikke skal effektuere alle de 117 varslede fyringer. Ved en ekstrabevilling på 20 mio. kr. er der sikret ca. 45 ud af de 117 stillinger, og således kan en del fyringsvarsler trækkes tilbage. Det har skabt en vis lettelse hos bestyrelsesmedlem og tillidsmand på institutionen, **Kit Granby**.

”Det er jo altid kærkomment, at der kommer penge, og det er da en lettelse, at vi ikke skal af med så mange som først antaget. Men det er klart for enhver, at vi jo stadig er ude i en reduktion i forhold til udgangspunktet,” siger hun.

Problemer udskydes for en tid

Der har tidligere været kritik af, at nedskæringerne på DFVF rammer skævt, så toksikologi, kemi og fødevarerikkerhedsområdet bliver ramt relativt hårdere. Men den fordeling bliver der ikke ændret ved, siger bestyrelsesformand **Johannes Due**:

”Fordelingsnøglen er relativt den samme, som den altid har været.”

Det fremgår også af aftalen, at der er indgået aftale om ”yderligere midler” fra 2006 til 2009. Men hvor mange der er tale om, og om det er et beløb, der tilsvarende de 20 mio. kr., fremgår ikke.

Kit Granby: ”Hvis ikke der kommer ligeså mange penge næste år, er der stadig ikke balance i regnskabet. Nu har man mulighed for at gensætte nogle af de fyrede, og det gør man jo så. Men får man ikke mindst 20 mio. kr. oveni vores basis til næste år, så skal man ud og fyre de samme folk, som netop er blevet gensat, næste år en gang til, og det kan jo ikke være meningen. Det ville være helt

umenneskeligt,” siger hun og minder om, at fyringer har en inkubationstid på mellem et halvt og trekvart år, før det kan ses på regnskabet.

”Så får man ikke det samme tilskud næste år, så skal det meldes ud nu.”

Bestyrelsesformand Johannes Due har også noteret sig den uldne formulering i aftalen, men siger:

”Det er mit klare indtryk, at de 20 mio. kr. vi får, er permanente. Så håber vi selvfølgelig på, at der kommer et yderligere løft, men det ved vi ikke noget om endnu.”

Fusionsgevinster?

I den indgåede aftale skal det også analyseres, om der er noget at vinde ved at lægge nogle af de fire lokaliteter, DFVF ligger på, sammen. Det er besluttet politisk, at afdelingen for virologi på øen Lindholm skal blive, hvor den er, selvom det er et kostbart sted at have den liggende. Men ellers er både beliggenheden af Århus, Mørkhøj og Frederiksberg i spil. Formentlig skal afdelingen i Mørkhøj flytte til Frederiksberg. Det har Kit Granby ingen principielle problemer med:

”Vi vil bare gerne vide hvor meget det koster, og om man kan finde en anlægsbevilling til det. Hvis man ikke giver penge til flytningen og ombygningen, så skal man tage det fra vores basisbevilling, og så er der til sidst ikke penge til forskningen.”

Johannes Due oplyser, at sammenlægnings-budgetter findes om 3-5 måneder. Derefter vil det blive besluttet, hvilke afdelinger der skal lægges sammen og hvor meget det vil koste.

nbc

Flere dyrlæge- studerende

Månedens positive: KVL øger optaget med knapt 30 procent til næste sommer. Og følger bevilgninger med til ombygninger og et nye dyrehospital i Taastrup

KVL øger optaget af dyrlægestuderende fra næste år – fra 140 til 180, når semesteret starter i efteråret 2006. Der bliver skabt flere og flere jobs, som appellerer til dyrlæger, og arbejdsløsheden er i forvejen meget lav – nærmest ikke-eksisterende, siger studiechef **Agnete Vibholt** fra KVL.

”Der har i mange år stort set ikke været nogen ledighed for dyrlæger. Lidt som på det human-medicinske område har der faktisk været problemer i visse dele af landet med at få besat de stillinger, der var slået op,” fortæller hun.

”Desuden er der mange nye områder, hvor veterinærer også vil være oplagte kandidater - indenfor den biomedicinske verden, indenfor kontrolområdet og indenfor den mere grundvidenskabelige, veterinære forskning. Der er også et potentiale i en international sammenhæng, for eksempel indenfor ulandsområdet.”

Fokus har altså flyttet sig fra, at langt de fleste dyrlæger tidligere blev praktiserende dyrlæger. Men dette område er nu også voksende, især indenfor familie-husdyrsområdet. Så alt i alt er der altså brug for en hel del flere kandidater.

Flere penge

Som en sjælden positiv-historie er meroptaget fulgt af en ekstrabevilling via finansloven, så der kan laves nogle om- og tilbygninger på KVL samt et nyt hospital på KVLs grund Pometet i Taastrup. Internt har universitetet også måttet rykke rundt på ressourcerne, så der er kommet flere penge til de institutter, der skal forestå undervisningen.

Dyrlægeuddannelsen på KVL har igen mange år været en særdeles populær uddannelse og i øjeblikket ligger optagelseskvotienten på 9,5-9,6. Agnete Vibholt forventer ikke nødvendigvis, at kvotienten vil falde til næste efterår:

”For år tilbage loftede vi optaget fra 120 til 140 uden at det slog igennem på kvotienten. Det er et meget populært studie, og derfor gør vi også meget ud af at vejlede folk ordentligt, inden de søger. Så de ikke søger, hvis de slet ikke har en chance for at komme ind”.

nb

Sektorforskning

Der er relativt stor forskel på direktørernes lønninger. Nogle er an

RISØs direktør Jørgen Kjems er topscoreren blandt sektorforskningsinstitutionernes direktører. Men der findes tre-fire direktører på nogenlunde samme niveau.

Der er relativt stor spredning i lønningerne (her opgjort som total løn, dvs. inkl. resultatløns og pension). Direktøren for Institut for Folkesundhed får således kun 65 pct. af, hvad RISØ-direktøren får. Lønforskelle er især begrundet i de nye lønformer: Dem med åremålskontrakter får 100-150.000 i tillæg som et risikotillæg på 15-25 pct. oveni den ordinære løn. Og dermed distancerer de sig klart fra ”tjenestemænd” på gammel løn.

”Sammenlignelighed i lønnen er ofte en mere betydningsfuld faktor end lønniveauet, når offentlige lederes løn fastlægges. Og blandt sektorforskningens direktører er der relativt stor spredning. Man kan forvente, at nye åremålsansatte direktører vil søge lønniveauet udlignet – bl.a. andet som følge af FORSKERforums sammenligning”, konstaterer **docent Verner C. Petersen**, der forsker i ledelse, herunder hvad regler og målinger betyder for lederes og medarbejderes adfærd.

Tre lønniveauer

Sektorforskningsdirektørerne er lønmæssigt tilsyneladende delt i flere lag, viser FORSKERforums gennemgang af de 13 største institutioner:

A-gruppen, der tjener over 1.1 mio. kroner, f.eks. direktørerne i RISØ, Danmarks Jordbrugsforskning, Serumintitutet og Statens Byggeforskningsinstitut.

Og så er der en B-gruppe med GEUS-direktøren og DBI-direktøren samt Danmarks Miljøundersøgelses direktør.

Og endelig er der en C-gruppe med lønninger under millionen, f.eks. Danmarks Fødevareforskning, Socialforskningsinstituttet, Skov og Landskab, Institut for Folkesundhed m.fl., som alle har det til fælles, at de ikke er åremålsansatte.

Docenten fra Handelshøjskolen i Århus mener ikke, at lønniveauet er bemærkelsesværdigt højt for disse offentlige ledere på store institutioner med mange ansatte og stort ansvar. Til sammenligning tjener topledere i KFX-registrerede industrier i gennemsnit seks mio. kroner årligt.

Størrelse betyder noget – og dog

Institutionens størrelse har klart betydning for udmålingen af lønnen. RISØ står med en af de højeste finanslovs-bevillinger, og det afspejler sig i direktørens løn. Også GEUS og DMU er store institutioner med relativt høje direktørlønninger.

Men også andre forhold end størrelsen spiller ind. Den politiske prioritering – herunder departementschefers velvilje – spiller tilsyneladende en vis rolle, ligesom mini-

steriets relation til direktøren som person. Nogle kan være aflønnet efter en gammel kontrakt, der ikke er fornyet med åremålstillæg eller med en opskrevet resultatløns.

Nogle belønnes tilsyneladende ikke *relativt* for deres ansvar. Danmarks Fiskeriundersøgelser er en stor institution, men får under en million i løn, herunder blev der udløst en relativt lille resultatløns (2003). Og det ser også skævt ud, når direktør Knud Børge Petersen fra Danmarks Fødevareforskning i 2004 fik under en million for at håndtere den utaknemmelige fusion med Danmarks Veterinærinstitut og Fødevareøkonomisk Institut m.m. – den fusion som fra starten var underfinansieret og som i april endte med endte med millionunderskud og 117 varslede fyringer. Men hovedforklaringen på Petersens lave løn ligger i, at han – der snart går af – ikke er åremålsansat og dermed ikke får et sekscifret tillæg herfra.

At de samfundsvidenskabelige felter er lavere prioriteret end de teknisk-naturvidenskabelige afspejler sig i Socialforskningsinstituttets direktørløn (der i øvrigt også er uden åremål).

Blandt de interessante detaljer er, at direktørerne på hhv. GEUS og DMU administreres samlet under Miljøministeriet og at direktørlønningerne stort set er ens. Der er dog den væsentlige forskel, at GEUS-direktør Martin Ghisler er på tidsbegrænset åremålskontrakt, mens DMU-direktør Henrik Sandbech ikke er det. Hvis Sandbech skulle på åremålskontrakt ville han få ca. 150.000 kr. kroner ekstra og vil dermed distancere Ghisler klart - hvilket kunne tolkes som et signal om, hvordan Miljøministeriet ramer de to institutioner i forhold til hinanden.

Og når direktøren for Skov og Landskab trods 300 ansatte er relativt lavtlønnet, kan det skyldes lavprioritering, f.eks. at institutionen for nogle år siden blev fusioneret om til et center underlagt KVL (og så er direktøren uden åremålskontrakt eller personlig resultatkontrakt).

Stor forskel i åremålstillæg

Direktørernes lønkontrakter har basis i lønrammerne 38-39. Dertil kommer så en blanding af personligt tillæg, topchef-tillæg, chef-løns-tillæg, stillings-tillæg eller midlertidigt tillæg i forskellige størrelser. De varierer fra 26.000 kr. til 159.000 kr.

Der er også stor variation i åremålstillægget, som varierer fra 90.000 kr. til 159.000 kr.

Og så er der stor forskel på resultatløns og -kontrakter (se side 14).

jø

agens direktørlønninger m.m.

sat på åremålsansatte og får 15-20 pct. ekstra. Og dem på de store institutioner får typisk også lidt ekstra

CHEFLØN i sektorforskningen: Grundløn, tillæg, resultatløn (2003), evt. direktørkontrakt, totalløn (inkl. pension).

Institution	Grundløn	Tillæg	Resultatløn	Dir.-kontrakt	Totalløn
DJF Jordbrugs Forskning	lr. 39 577.000	Topchef 128.981 Person 73.159 Åremål 148.976	72.000 (95.000)	Ja	1.150.000
Serum-l.	lr 39	div.	130.000 (115.000 +)	ja	1.131.000
A.Miljø-l.	lr. 38 518.561	Persont 158.993 Åremål 127.676	30.000 (1/3 år af 116.000)	ja	963.000
Fiskeriund.	lr. 38	Chefløn 86.052 Topchef 113.000 Åremål 90.470	50.000 (87.000)	ja	987.000
RISØ	lr. 39	Chefløn 127.915 Topchef 129.775 Åremål 123.900	93.000 (147.000)	ja	1.182.000
GEUS	lr. 39	Topchef 129.776 Chef 62.795 Åremål 90.795	65.000	ja	1.070.000
DMU	lr. 39	Topchef 129.776 Chefløn 57.678 Stillings 72.214 - ikke åremål	85.000	ja	1.043.000
SFI	lr. 38	chefløn 147.792 Topchef 112.788	73.000 (94.000 +)	ja	866.000
SBI	lr. 39	Pers. 145.358 Åremål 177.104	50.000 (uklart)	ja	1.101.000
Skov & Landskab	lr. 39	Chefløn 129.775 Pers. 25.963 - ikke åremål	-	Nej	835.000
AKF			IKKE GIVET AKTINDSIGT		
Inst. f. Folkesund	lr. 38	Pers. 123.147 Midl. 31.862 - ikke åremål	-	Nej	773.000
DKs Fødevarer- forskning	lr. 39	Chef 121.882 Topchef 128.862 - ikke åremål	55.000 (87.000)	Ja	999.000

Bemærkninger:

-Kilde: Aktindsigt på de enkelte institutioner.
 -Ca.-løn pr. 1.okt. 2004 med forbehold for fejl.
 -Første tal er den udløste resultatløn (2003), andet tal i parentes er resultatlønnen (2004).
 -et + betyder, at der til den faktiske resultatkontrakt gives departementchefen mulighed for ekstra forhøjelse fra de ordinære 15 pct. til 25 pct. såfremt "særlige forhold" taler derfor. Gælder fx SFI og Serumintituttet.

Resultatløn: Planøkonomisk tænkning

Sektorforskningens direktørkontrakter er for almene og for konkrete – det begrænser de lokale muligheder

Der er stor forskel på, hvor meget sektorforskningens direktører fik udbetalt i resultatløn. Den kan udgøre 12,5-25 pct. af lønrammelønnen og udmåles ud fra en aftalt måleskala i brøker for *målopfyldelse* inden for forskellige mål, der fastsættes af departementschefen i de enkelte ministerier. Det er således dept-chefens (eller bestyrelsesformandens) skøn, hvor stor en procentdel af resultatlønrammen, der skal udløses.

Men FORSKERforums aktindsigt i sektorforskningens direktørers resultatkontrakter fortæller, at der også findes *tillægskontrakter* med ekstrabelønninger, f.eks. når bestyrelsesformanden for Socialforskningsinstituttet kan udløse et skønsmæssigt tillæg for direktørens "personlige lederskab" (resultatlønrammen forhøjes fra 15 til 25 pct. af direktørlønnen, angivet med + i oversigten). Også direktøren for Seruminstitutet kan få et sådant udbetalt, såfremt særlige forhold taler derfor. Det viser sig således, at Sundhedsministeriet mente, at Seruminstitutets Niels Strandberg Petersen var så stor en succes, at han skulle sprænge lønrammen i 2003. Derimod mente formanden for SFIs bestyrelse ikke, at direktør Jørgen Søndergaard havde gjort sig fortjent til det samme. Han fik godt nok udbetalt knap 80 pct. af resultatlønrammen, men han fik ikke nogen ekstrabelønning udløst, som kontrakten ellers gav mulighed for.

Ses på de udløste resultatlønninger (se oversigten side 13), så vurderes Seruminstitutets direktørs indsats som ekstraordinær, når han sprængte den 'almindelige' resultatlønramme. Arbejdsmiljøinstituttets direktør gjorde det imidlertid fremragende i det tredjedel år, hvor han fik udløst resultatløn, for han fik hele rammen udbetalt. Derimod gjorde andre det mere middelmådigt eller også var de mindre gode venner med deres departementschefer, når f.eks. Fiskeriundersøgelsesdirektør måtte nøjes med en succesrate på knap 60. Og departementschefen i Videnskabsministeriet har åbenbart bedømt, at RISØ-direktør Jørgen Kjems var en 65 pct.'s succes.

Med målopfyldelse på 60-65 pct. lå forskningsdirektørerne lidt under gennemsnittet for de 60 direktører i staten, idet disse i 2003 havde en målopfyldelse på 69,8 pct. (*Den gennemsnitligt udbetalte resultatløn for de 60 direktører var 63.000 kr. i 2003 – hvilket betød, at den totale resultatløn var 12 pct. af direktørernes lønninger. (Personalestyrelsens opgørelse, januar 2005).*)

Planøkonomisk tænkning

Resultatlønnen udbetales ud fra mere eller mindre objektive – kvantificerbare – mål. De er opbygget hierarkisk, således at tre fjerdedele er tilpasset institutionens resultatkontrakt og resten personlige mål (jf. Personalestyrelsens retningslinier i "Effektiv opgavevaretagelse i staten").

"Det ser ud som om sektorforskningens direktørerne samlet har en målopfyldelse på 60-70 pct. Hvad det er udtryk for er svært at sige; det kræver et indgående studium af hvert enkelt resultatpunkt og kendskab til institutionen.

Men det mest interessante er måske, at den mindre procentdel af lønsummen – 12,5 pct. – får stor betydning for hele institutionens mål", siger **docent Verner C. Petersen**.

"Problemet med såvel resultatkontrakter som direktørkontrakterne er, at de er udtryk for planøkonomiske metoder *en miniature*", siger docenten. Mens der tales om, at moderne organisationer skal sætte kreativitet og ansvar i højsædet, og at tavs viden og uudtalte værdier har stor betydning, så opfattes resultatkontrakten som styringsinstrumenter, der skal kunne måles kvantitativt og helst i økonomi og synlige rationaliseringer:

"Intentionen er positiv, men ender i sin egen karikatur for den bliver en halvering af verden. Man får mere af det, der bliver målt og mindre af de, der ikke bliver målt. Fordi det er let at registrere opgaver udført under kvantitative resultatmål, vil indsatsen især rette sig mod opfyldelse af disse frem for det, der er sværere at måle, f.eks. 'god ledelse', kreativt miljø o.l."

Det ser ud som om sektorforskningens direktørerne samlet har en målopfyldelse på 60-70 pct. Hvad det er udtryk for er svært at sige

"Karikaturen er den demonstrative opfyldelse af mængdekrav og udvendige formkrav, hvilket også kendes fra planøkonomier", siger Verner C. Petersen, der forsker i *"værdibaseret ledelse og selvorganisering"*, herunder hvad regler og målinger betyder for lederes og medarbejderes adfærd.

Det er hans generelle erfaring med resultatkontrakter i staten, at de indbefatter mange måle-elementer, som er selvfølgelige og måtte formodes at høre til en direktørs normale arbejde.

"Andre mål forekommer arbitrære. Det er vanskeligt at gennemskue, om de bidrager til en mere effektiv opgavevaretagelse – eller om de bevirker, at energien forsvinder på vej mod at opfylde de arbitrære mål", forklarer han.

Kontrakternes styringsmål

Det tricky ved resultatkontrakter er, at eksterne faktorer, som direktørerne ikke har indflydelse på, kan betyde, at de umuligt kan opfylde deres kontrakter. Verner C. P. har derfor – på Kulturministeriets område – set interessante formuleringer om, at *"en retfærdig resultatløn"* ud over den årlige beretning bør inddrage de vilkår, direktøren har haft at arbejde under, samt det ambitionsniveau som ligger til grund for resultatkontrakten.

"Det gør jo hele kontrakten noget flydende...", bemærker han tørt.

Resultatlønnen udgør potentielt 15-25 pct. af lønrammen – og altså ca. 12 pct. af den samlede løn – så nogle vil måske indvende, at det ikke er pengene, som driver direktørerne:

"Men indholdet i kontrakten må formodes at være udtryk for et styringsønske udefra eller

ovenfra. I den forstand vil direktørerne agere efter, hvad der står i kontrakterne. Og hvis de selv står over for arbitrære, kvantitative styringsmål, så vil de også udsætte deres egne medarbejdere for den mekanisme", siger Verner C. Petersen. "Men hvad får man ud af medarbejdere, der blot får til opgave at varetage bestemte, nøje definerede operationer? Må vi ikke forvente, at der kommer uansvarlige og u selvstændige – ja, dumme medarbejdere – hvis de sættes til at opfylde præcise anvisninger og snævre mål?"

Hvad med det usikre, usædvanlige, vovelige og umålelige

Ifølge Personalestyrelsens vejledning er tankegangen bag mål- og resultatstyring en *"styringsmæssig byttehandel"*, hvor forudgående regulering følges op af en resultatmåling, så institutionsledelsen får et *"større ledelsesmæssigt frirum"*: Dette frirum kan resultere i større effektivitet, forudsat at institutionsledelsen stilles til ansvar for sine eksternt rettede resultater.

"Der er tilsyneladende modstrid mellem forsøg på at skabe frirum for direktører og institutioner og forsøget på at opstille detaljerede udviklings- og resultatkontrakter og jeg vil antage at selve det at begrænse frirummet mindsker ansvarlighed og initiativrigdom – og det er ikke i overensstemmelse med tendenser i moderne ledelse og organisering", siger Verner C. Petersen, der således spår, at hvis der fra centralt hold presses på for at resultatlønnen udbygges, så vil der komme flere udefra/ovenfra ønskede satsninger, at der bliver flere kortsigtede mål, at målene bliver isolerede og registrerbare.

"Hvorimod det langsigtede, usikre, usædvanlige, vovelige og det umålelige bliver skubbet til side", siger han. "Vigtige elementer af *'good practice'* eller *'god ledelse'* kan kun meget indirekte eller slet ikke registreres. Bidrager direktøren til, at de ansatte kan opnå ny erkendelse, og hvordan måles det? Hvordan måles det, at der laves god grundforskning, som ikke umiddelbart kan omsættes i patent eller produktion i industrien", spørger han.

Han advarer mod at systemerne bliver grebet af management, for der er tendens til helt at undervurdere den tid og energi, der bruges på at udarbejde kontrakter, opføre målopfyldelse, lave afrapporteringer. "I stedet for at bruge tiden på at lede, bruges tiden på administration af kortsigtede registreringer af intern aktivitet", siger han.

"Men det vigtigste er måske, at det ser pænt ud, når man tilsyneladende opfylder de kortsigtede og kvantificerbare resultatmål. Desværre viser de fleste skadevirkningerne sig først over tid, men de har indflydelse på hele kulturen, når der opstilles flere og flere overordnede mål, som berøver de decentrale niveauer muligheden for selv at organisere og prioritere arbejdet ud fra, hvad de ansatte og ledelsen *lokalt* måtte anse for at være mest hensigtsmæssigt".

Måleidioti

- når der udløses resultatløns til sektorforskningsdirektør, hvis hans institution afholder mindst to internationale konferencer om året

"Problemet med resultat- eller direktørkontrakter er, at man samtidig synes at søge at gøre målene og målingerne så entydige og kvantitative som muligt. Det er derfor generelt svært i direktørkontrakterne at se sammenhængen mellem institutionens formål og opfyldelse i resultatkontrakten. Og desværre er det jo nok sådan, at jo mere man forsøger at tage udgangspunkt i institutionens formål, jo vanskeligere bliver det at finde konkrete, entydige og kvantitative mål. Og jo mere man finder formålsrelevante resultatmål, jo mere diffuse bliver disse", konstaterer **Verner C. Petersen**, der forsker i "værdibaseret ledelse og selvorganisering".

Over 60 statslige topchefer har personlige resultatkontrakter – herunder en række direktører i sektorforskningen. Og her finder man masser af "måleidioti", konstaterer docenten. Som f.eks. når Danmarks Jordbrugsforsknings direktør måles på en årlig stigning på fire i antallet af forskningspublikationer indtil 1,5 internationale review'ede pr. forskningsårsværk (tæller 1/20 af den samlede kontrakt) eller at DJF afholder mindst to internationale konferencer.

Når Arbejdsmiljøinstituttets direktør måles på, at AMI mindst 100 gange skal an-

gives som kilde for interviews i radio, TV, aviser eller fagblade.

Eller når direktøren for Statens Byggeforskningsinstituts resultatløns måler succes'en på "kvalitet i forskningen og publiceringsomfang" (10 pct.) eller "mediedækning" (10 pct.)

"Nogle af de opstillede mål er kontante, men arbitrære, f.eks. på antal konferencer afholdt af institutionen. Det fortæller jo ikke, om der er foregået noget fornuftigt på konferencen", konstaterer docenten.

Generelle resultatmål

Men der er også andre mål, som er selvfølgeligheder i al sin generalisering. Som når Danmarks Fødevareforsknings direktør skal sikre høj faglig kompetence, viden og kvalitet inden for institutionens arbejdsområde. Eller når DF skal videreudvikles som en dynamisk og attraktiv arbejdsplads og fremstå som en virksomhed med fælles ejerskab til resultater for alle ansatte.

Eller når Socialforskningsinstituttets direktør måles på, at der iværksættes helhedsorienteret kompetenceudvikling på SFI inden for tre prioriterede områder: Kundeforståelse, samarbejde og ressourcestyring.

Verner C. Petersen

"Selv om det i Finansministeriets vejledning understreges, at mål skal være ambitiøse, er det vanskeligt at se, hvorledes det sikres. I stedet er der en planøkonomisk tendens til nogle steder at vælge ret arbitrære og måske løse mål", siger Verner Petersen, der også efterlyser en sammenhæng mellem de enkelte resultatmål: "Målene er opsplittede i brøker på detaljerede kvantificerbare mål. Hermed risikerer man at hæmme en effektiv udnyttelse af ressourcer og opgavetilrettelæggelse, som der ellers advares mod i Finansministeriets vejledning."

jø

Belønnes for at skære ned

Er en sektorforskningsdirektør berettiget til resultatløns efter et underskud på 30 mio. kroner og fyringsvarsel til 117 medarbejdere?

Sektorforskningen har været nedsat for drastiske nedskæringer under denne regering. Derfor er det interessant, om nogle af direktørerne belønnes for at fyre personale:

Direktøren i Danmarks Jordbrugsforskning måles på, at han holdt *lønstigningen på institutionen i overensstemmelse med det udviklingsmål, som Fødevareministeriet meldte ud.*

Sådan er et af resultatmålene i DJF-direktørens udviklingskontrakt. Direktøren bliver altså belønnet, hvis ministeriet kræver, at han skal spare - og han fyrer personale, så lønrammen bliver overholdt.

Fødevareministeriets formulering er sjældent *kontant* blandt resultatkontrakterne. Ellers er formuleringerne mere generelle. Som når Socialforskningsinstituttets direktør skal prioritere og udmønte Personalestyrelsens initiativforslag for 2003 vedr. den nye personale- og ledelsespolitik.

En case: Knud Børge Petersen

En særligt interessant resultatkontrakt i denne tid er Knud Børge Petersens i Dan-

marks Fødevareforskning. Han måtte i april melde ud, at der var et underskud på 30 mio. kroner og indstille til bestyrelsen, at dette kunne dækkes ved fyring af 117 medarbejdere.

Det forlyder, at nedskæringerne/fyringerne rammer selektivt. Knud Børge Petersens har sin baggrund i det tidligere Danmarks Veterinærinstitut, og hans direktørkontrakt herfra har tydelig *veterinær slag-side*. Det har høj vægtning (10 pct.), at direktøren skal følge op på sektorforskningsreformen, hvilket i praksis betød, at der skulle spares, rationaliseres og fusioneres. Det har høj vægtning (13 pct.), at Danmarks Fødevareforskning skal afslutte minimum 90 pct. af visse opgaver, hvilket i praksis betød, at lovpålagte myndighedsopgaver (f.eks. husdyr-diagnostik) for landbruget havde høj-prioritet.

Og det forlyder, at netop den 'lovpålagte' diagnostik på husdyrområdet bandt økonomien for Danmarks Fødevareforskning, fordi området faktisk var en underskudsforretning. Blandt andet derfor blev DF faktisk ved

fusionstarten i 2004 født med et underskud. Og kilder fortæller, at millionunderskuddet det år kom, fordi Knud Børge Petersen – og bestyrelsen – ignorerede dette akkumulerende underskud, indtil en chokerende status omkring årsskiftet.

Nu er Fødevareministeriet succesmåling på Knud Børge Petersen så af særlig interesse. I 2003 fik han ca. 65 pct. udbetalt. I 2004 har en resultatløns-ramme på 87.000 kr. men hvor stor en del får han udbetalt?

Der er ingen tvivl om, hvad Dansk Folkeparti – der er hurtige på aftrækkeren og gerne udpeger syndebugke – mener: Knud Børge Petersen skal fyres på gråt papir, siger de.

Samme Knud Børge Petersen vil formentlig gerne sikre sit eftermæle, men fyringstruslen er ret tom. Han har nemlig for længst markeret, at han afgår 1. juli.

jø

Ophavsret i fare

Indgreb i forskningsfriheden: En ændret ophavsretslov rettet mod designere og journalister kan smitte af på universitetslærere, så de i værste fald ikke længere kan bestemme, hvad der skal stå i deres værker og hvor de skal offentliggøres

Universitetslæreres ophavsret kan være i fare, hvis et kulturministerielt udvalg, der egentlig handler om journalister, designere og kunstnere, kommer igennem med en radikal fortløknings, så ophavsretten overgår til arbejdsgiveren. Det er især arbejdsgiverne i Danske Dagblades Forening, som vil have indført en generel arbejdsgiver-ejendomsret til de produkter, som skabes mens den ansatte er hos arbejdsgiveren.

Hidtil har dagblade håndhævet deres ophavsret i det omfang, der er nødvendigt for arbejdsgiverens "sædvanlige virksomhed", mens det i tilfælde af videre udnyttelse har været sådan, at journalisterne havde ophavsret til deres produkter. Men netbaserede nyhedskilder, databaser osv. gør, at dagbladsarbejdsgiverne vil have flyttet grænserne for deres dispositioner, og det er en voksende kilde til konflikt med journalisterne.

Tilskyndet af dagbladsarbejdsgiverne har kulturminister Brian Mikkelsen nedsat et ophavsrets-udvalg, som skal se på, om der kan indføres en helt generel arbejdsgiverregel, om at ansatte ophavsmænds ophavsretigheder til værker, skabt i tjenesten, går over til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt.

I dag: Forskerne har ophavsretten

En generel arbejdsgiver-ophavsret kan få store konsekvenser for universitetslæreres ophavsret.

Forskerne skaber artikler, håndbøger, lærebøger m.m. som de i dag har ophavsretten til, fordi det ikke er en del af universiteternes sædvanlige virksomhed at udgive forskernes værker eller udnytte dem kommercielt på andre måder. Den nye formand for UBVA – *Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (under AC)* - juralektor **Morten Rosenmeier** kalder det en basal del af den internationale universitetstradition:

"Det er forskerne, der selv afgør, hvad der skal ske med deres værker, herunder om de skal offentliggøres eller ej, og om de, hvis de skal offentliggøres, skal trykkes i bog- eller artikelform, og om artiklen skal trykkes i det ene eller det andet tidsskrift".

Truslen: Universitetsledelsen får ophavsretten

Hvis ophavsretsloven imidlertid ændres – med udgangspunkt i mediernes forhold – så der kommer generelt arbejdsgiver-ejerskab vil det imidlertid kunne underminere forskeres ophavsretigheder. Universitetsansatte forskere vil herefter juridisk set ikke længere kunne disponere over deres egne frembringelser.

UBVA-formanden kalder det et alvorligt indgreb i den almindelige forskningsfrihed. Universiteterne vil principielt have mulighed

for at bestemme, hvordan værker offentliggøres og hvad der skal stå i værkerne:

"Det vil i værste fald være arbejdsgiveren, som vil have retten til at afgøre offentliggørelsesformer, dvs. om det skal offentliggøres, om det skal ud i artikel- eller bogform, om det skal være på dansk eller engelsk, om det skal være på universitetets eget forlag eller et andet, om det skal være et bestemt tidsskrift osv.", forklarer han. "Da foredrag er litterære værker i juridisk forstand vil en forsker principielt heller ikke længere kunne holde foredrag om det, han ved noget om, uden universitetets tilladelse, og universitetet vil have retten til at bestemme, hvad forskerne skal sige i foredraget – fordi det er universitetet, der har ophavsretten til det".

Rektorkollegiet ønsker ikke ejerskab

"En sådan tilstand vil være fuldstændig uacceptabel for universitetsforskere og indebære en ekstrem belastning af forskeres forhold til universiteterne", konstaterer UBVA-formanden, som følger det kulturministerielle arbejde nøje.

UBVA forsøgte at få indskrevet i AC-overenskomsten, at de universitetsansatte har ophavsretten til deres værker, så dette område bliver klart undtaget fra lovgivning, som er rettet mod journalister og designere. Det blev afvist af Finansministeriet, som til gengæld har accepteret, at spørgsmålet skal forhandles, hvis der pilles ved ophavsretten – med konsekvenser for universitetslærere.

UBVA-formanden er dog foreløbig afventende, bl.a. fordi Rektorkollegiet indtil nu har markeret, at man ikke ønsker et arbejdsgiver-ejerskab, forstået som en ret til at publicere forskningsresultater. Universitetsledelserne har ikke ønsket om at ændre betingelser for udgivelse af lærebøger o.l. fordi det er væsentligt med økonomiske incitamenter til at få udgivet lærebøger på dansk.

Men ledelserne vil have adgang til at publicere forskernes artikler i elektroniske artikeldatabaser, adgang til at publicere diverse undervisningsmateriale o.l. – også selvom de forskere, der måtte stå bag det forlader universitetet. Desuden ønsker ledelserne mulighed for at publicere undervisningsmateriale, som *ikke* er udgivet kommercielt på et forlag, elektronisk som led i fjernundervisning.

Det er uklart, om Rektorkollegiets holdning er en stramning i forhold til gældende praksis.

Ophavsret og plagiat

Den kendte TV-journalist Frank Esmann sendte en biografi om Henry Kissinger i ju-lehandelen, men Berlingskes anmelder greb den i at plagiere store dele af et amerikansk værk om samme emne. Det førte til, at bogen blev trukket tilbage, og Esmann sad tilbage i vanære. Sagen gav ny opmærksomhed om plagiat, hedder det i en opsummering fra UBVA.

Hvis Esmann havde været forsker, var han formentlig blevet indklaget for videnskabelig uredelighed, men i dette tilfælde forbrød han sig mest mod ophavsretsloven. Den beskytter videnskabelige, litterære eller kunstneriske værker, hvis de er originale, dvs. at de er skabt ved ophavsmandens kreativitet. I praksis kan det dog være svært at sætte grænsen mellem plagiat og citat

Ophavsretslovgivningen beskytter formuleringer, og der skal ikke meget til, før de anses for tilstrækkeligt originale til at kunne beskyttes. Men der kan også ligge noget originalt i et værks struktur, dvs. de forskellige dele, den er sammensat på.

Selv om et værk er beskyttet må man imidlertid gerne bruge det uden tilladelse, hvis det er et citat med tydelig henvisning. Man må dog kun tage en lille, beskeden og ydmyg del af det værk, der citeres fra.

Heraf kan udledes tre generelle råd for brugen af andres værker:

1. Man må fra andres værker tage aspekter, der ikke nyder ophavsretlig beskyttelse fx kontante oplysninger. Man må derimod ikke tage de formulering, hvormed andre har udtrykt sig, og man må heller ikke overtage andres originale struktur.
2. Det er tilladt at overtage beskyttet stof i citater, men citatet må fylde en tilbagetrukket rolle, både i det værk, der citeres til og det værk, der citeres fra. Der skal være tydelig navne- og kildeangivelse, og man må ikke ændre citatet bortset fra i meget beskeden grad.
3. Hvis der herudover ønskes yderligere brug af værket kræves tilladelse fra ophavsmanden / det forlag, der har udgivet værket.

Se: www.ac.dk/470

Konkurrence slår unge ud – og skaber ikke kvalitet

I stedet for at virke ansporende og forbedre kvaliteten, så frasorterer konkurrencen og giver nogle forskerstuderende en negativ attitude til universitetet, fortæller svensk rapport

Politikerne siger, at forskersamfundet skal være flersporet: Et med basisbevillinger til at holde systemet kørende. Og et med konkurrence om midlerne, så man får den bedste kvalitet og de bedste forskere.

Men det system har en bagside, for konkurrencen er ikke et godt middel til at skabe kvalitet:

”Konkurrence skaber ulige vilkår. At hylde konkurrencen tjener elitens interesse. Og det er en selvforstærkende proces”, lyder den provokerende påstand fra studielektor **Frederik Schoug** fra etnologi i Lund. Han har lavet et studie i 68 forsker-studerendes – doktoranders – karrierer på samfundsvidenskab og humaniora: ”På karrierens første trin. Doktoranders og nydisputeredes erfaringer av akademien”.

Konkurrencen er ideologi – ikke stimulans

Det er en almindelig forestilling, at konkurrencen er neutral, fordi alle er stillet lige. Dem med høj kvalitet foretrakkes frem for dem med lavere. Men så enkelt er det ikke. De som udvælges positivt tilpasses bedst til systemet, og omvendt. De sociale systemer former individerne.

Konkurrenceideologien legitimerer systemet, fordi der ikke er penge nok til at holde systemet i gang.

Og da individerne formes af forventninger, så kan det med tiden fremstå som om, der blev lavet korrekte udvælgelser. Rankingen bliver en selvopfyldende profeti.

Forskningspolitikken går ud fra, at konkurrence er systemets benzin, at der skal konkurreres voldsomt om stillinger og forskningspenge, forklarer Schoug:

”Konkurrencen skal angiveligt anspore folk til at yde deres ypperste, hvorefter de rangordnes i et retfærdigt system med de bedste øverst. Det er en ekstremt problematisk tankegang. Jeg vil påstå, at konkurrenceideologien legitimerer systemet og systemets overproduktion af nydisputerede, fordi der ikke er penge nok til at holde systemet i gang. Og min påstand er så, at i stedet for at være stimulerende, så har konkurrencen skadelige effekter på forskerne og forsknings selv”.

Der foregår en socialisering som går ud fra en rangordning. De, som får stillinger, tilegner sig idealerne og den positive attitude, mens de som ikke får, tilegner sig forsvarsmekanismerne og den negative attitude.

”Konkurrencen er en legitimation af sociale forskelle. Princippet fremstår som retfærdigt, fordi der er få midler, fordi de fordeles under lige konkurrencevilkår. Men hvis målet var at skabe lige vilkår, ville der ikke være et konkurrence-arrangement”.

Ph.d.-vilkår smitter af på holdningen

Før 1998 fungerede det svenske system med både finansierede og ufinansierede doktorander (ph.d.-studerende). Nogle huttede sig altså igennem og der var overproduktion, for systemet antog flere ”skyggedoktorander” uden finansiering, så situationen for de færdige ph.d.’ere har været, at der var alt for få stillinger.

”Det betød, at de først sloges for at få blive doktorander, og da de så var disputerede, skulle de starte konkurrencen forfra igen. Systemet var helt udimensioneret før 1998, og eftervirkningerne af det mærkes fortsat. Doktorand-antallet bør dimensioneres meget mere efter behovet. Det har jeg indtryk af, at det danske system har gjort noget bedre”.

Han siger, at problemet viser sig, når der søges stillinger og penge. Hvor tidligere kun hver tiende havde succes, så er succesraten i dag noget bedre.

Schoug - der efter at have ”disputerad” blev ansat på etnografi ved universitetet i Lund - interviewede de 68 forskerstuderende, og der viste sig en ganske klar *mentalmæssig* forskel i om de var finansierede eller ufinansierede. De finansierede opfattede sig som de excellente, der ikke bare fik tryk forsørgelse, men også kontorfaciliteter, telefon og daglig kontakt med andre forskere. Derimod måtte ufinansierede doktorander måske affinde sig med at sidde ensomt derhjemme og forske.

Det interessant ved Schougs studie er således påpejning af de psykologiske mekanismer, som henholdsvis gode vilkår og dårlige vilkår udløser - og som kan overføres til det danske system med usikre og tidsbegrænsede ansættelser.

De som klassificeres som begavelser bliver smigrede og viser mere tilbøjelighed til

Systemet siger selv, at først bedriver doktoranderne forskning, hvorefter de rangordnes som god, middelmådig eller dårlig. Jeg påstår, at processen foregår omvendt

at tilpasse sig academia's eller fagområdets normer og vurderinger. Og de som klassificeres som middelmådig, fordi de ikke får stillinger, opbygger efterhånden en mere kritisk indstilling til forskersamfundet og dets etablerede selvbilleder.

Rangordning bliver kvalitetsmål

”Rangordning har vældig gennemgribende betydning for forskersamfundets sociale system. Systemet siger selv, at først bedriver doktoranderne forskning, hvorefter de rangordnes som gode, middelmådige eller dårlige. Jeg påstår, at processen foregår omvendt, hvis der er ulige vilkår i systemet: Først rangordnes doktoranderne i det sociale system og derefter bedriver de så forskning, som selvforstærkende bekræfter rangordningen. Kvalitetsstemplet er nemlig et produkt af hierarkierne, mere end af præstationerne”.

Det lyder som en bekvem undskyldning for dem, som frasorteres i systemet; de kan bare sige: 'det er (forsker-) samfundets skyld, ikke mine præstationer'?

”Selvfølgelig er der forskel på doktoranders kvaliteter. Men jeg vil blot gøre opmærksom på det problematiske i de akademiske hierarkier og på det problematiske konkurrencesystem og den ideologi, som følger med. Jeg peger på et alvorligt problem, som må erkendes”.

Hvad er Schougs bedste råd til doktorander / ph.d.-studerende?

”At de skal gøre sig systemet klart og ikke tage frasortering personligt. De skal være bevidste om det system, som ligger bag systemets attituder og som er med til at skabe deres egne attituder ...”.

j

Fredrik Schoug: ”På trappans första steg – doktoranders och nydisputerade forskares erfarenheter av akademien” (Studentlitteratur)

England: Israel-bojkot

Den engelske universitetslærerorganisation AUT måtte trække boycot-aktion af to israelske universiteter tilbage

Først var der en boycot – og en måned senere var der så ikke længere en boycot. Den engelske universitetslærerorganisation, AUT (Association of University Teachers) har i den seneste måned været i oprør, siden AUTs centrale organ i slutningen af april besluttede at boykotte to israelske universiteter.

Bar-Ilan University ved Tel Aviv blev boykottet, fordi det har nære bånd til Judea and Samaria College, som ligger i en af de største jødiske bosættelser på Vestbredden. Colleget er kendt for at være Israels eneste universitet, der specifikt beskæftiger sig med den jødiske arv og Torah-uddannelse.

Haifa: Truet akademisk frihed

På Haifa University, der var det andet boykottede universitet, drejer sagen sig om undertrykkelse af akademisk frihed. Den historie starter i 1999, hvor en fredsaktivist skrev sit kandidatspeciale på universitetet om en hidtil ukendt massakre på to palæstinensiske landsbyer i 1948, hvorunder op mod 200 mennesker blev dræbt.

For at gøre en meget lang historie kort, endte kandidatspecialet med at blive først suspenderet og siden underkendt. Det fik den studerendes professor, Dr. Ilan Pappé, til at fare i blækhuset i en international protest og tale om, at afvisningen var "skammelig."

Og siden har Dr. Pappés job været i fare, idet han fra fakultetets side er blevet anklaget for at bagvaske fakultetet og dets medlemmer ved at insinuere, at afgørelsen var politisk motiveret og ikke korrekt.

Og det var blandt andet behandlingen af Dr. Pappé, der ved et AUT-rådsmøde 22. april 2005 endelig fik et lille flertal (98 mod 94 stemmer) til at stemme for en boycot af universiteterne. Boykotten ville indebære, at de omkring 40.000 medlemmer af AUT skulle afbryde alle akademiske bånd med medarbejdere på de pågældende universiteter.

Fanden løs

Boykotten satte en hidsig debat i gang. Aviser og fagblade har siden beslutningen været fulde af indlæg for og imod den engelske boycot.

"Jeg skal være den første til at indrømme, at israelske akademiske institutioner er en del af den undertrykkende, israelske stat, som har begået omfattende ugerninger mod palæstinenserne. Og at ikke alle medlemmer af israelsk akademia er store humanister... Men en boycot er en stor misforståelse af de basale principper, som akademisk liv og frihed bygger på. Og konsekvenserne af en succesfuld boycot vil bare cementere universiteternes fuldstændige afhængighed af den stadig mere lunefulde regering," skrev således Baruch Kimmerling, sociolog fra Hebrew University of Jerusalem i en kommentar i

THES (Times Higher Education).

Kort sagt vil en boycot langt fra have den ønskede effekt, mente han. Det samme var Andrew Morgan fra Swansea inde på: "Den israelske regering opererer helt klart udenfor international lov og ret og med en fuldstændig mangel på respekt for noget, der ligner retfærdighed: Men det er ikke pointen, pointen er at udfordre regeringen og opmuntre vores akademiske kollegaer i Israel til at gøre det samme."

Værrer end apartheid

I et forsvar for afgørelsen sammenlignede de to professorer, Hillary og Steven Rose, imidlertid situationen med den boycot, der fandt sted af Sydafrika for år tilbage: "I dag er ledende personer fra den sydafrikanske modstandskamp ... enige om, at palæstinenserens situation under den israelske besættelse er værre end de sortes situation i Sydafrika under apartheid."

Og: "Dette er det mindste, nogen udenfor den berørte region kan gøre i en ikke-voledelig støtte til en retfærdig fred, og vi opfordrer derfor vores kollegaer til at fastholde boycotten" (THES).

Imidlertid lykkedes det modstanderne af boykotten at samle de 25 underskrifter fra rådsmedlemmer, der skulle til for at rejse sagen i AUT igen. Og 27. maj kom så beskeden om, at AUT efter en maratondebat på et lukket møde tilbagekaldte boykotten.

"Rådet har besluttet sig for at basere sin politik på praktisk solidaritet til palæstinensiske og israelske fagforeningsfolk og akademikere," hed det i en meget kortfattet udtalelse fra generalsekretær Sally Hunt.

DM foreslår ikke boycot

I udlandet – i Frankrig og England – er der stor tradition for at diskutere bredere politiske emner og foreslå boycot. Engelske AUT deltager således i internationale solidaritetsprojekter.

Men den går ikke i Danmark, dertil er der for store forskelle i *det politiske klima*. Det fik politikerne i Dansk Magisterforening at føle efter skarpe medlemsreaktioner på en kritisk udtalelse fra DM-hovedbestyrelsen om Irak-krigen.

"Mange medlemmer mener, at DM ikke skal tage politiske eller sociale initiativer. Selvom medlemmerne måske personligt var enige i udtalelsen vedrørende Irak-krigen, og selv om vi ikke bad dem om at deltage aktivt i en boycot eller at DM ikke brugte medlemspenge på det – så mente medlemmer ikke, at fagforeningen skulle beskæftige sig med den slags. Og derfor er DMs politikere nok tilbageholdende med at tage den slags initiativer," siger **DM-formand Ingrid Stage**.

nbc

EU: Fran

Kan universitetsuddannelse blive und konkurreres på over grænserne? D

Servicedirektivet, der i øjeblikket cirkulerer mellem EUs institutioner, kaldes også "Frankenstein-direktivet." Og det er ikke tilfældigt. Dels er det efterhånden blevet synonymt med de besværligheder og det bureaukrati, som EUs lovgivning af og til udvikler sig til. Og dels blev det første udkast til et servicedirektiv skrevet af den tidligere kommissær for indre marked, hollænderen Frits Bolkenstein.

Servicedirektivet handler i al sin korthed om at skabe et indre marked om services og tjenesteydelser. Et indre marked, hvor tandlæger, advokater, malermestre og blikkenslagere kan arbejde frit over grænserne, vil nemlig skabe mere dynamik i EU. Reelt ser servicedirektivet ud til at være en af de få muligheder, EU har, for at skabe mere vækst og dermed leve op til Lissabon-strategien.

Kommissionsformand Barroso kommenterer det franske nej til EU-traktaten på pressemøde

Er uddannelse service?

Det helt store spørgsmål er, hvad der falder ind under servicedirektivet. Services bliver i dag i udkastet defineret som "tjenesteydelser af generel økonomisk interesse." Og kunne det også være uddannelse, ældreomsorg og børnehavedrift?

Kan man altså komme i den situation, hvor danske forskningsråd ikke kan bestemme, at danske forskningskroner skal gå

Bolkenstein-direktivet

Underlagt EUs servicedirektiv? Er uddannelse en tjenesteydelse, der frit kan
 Det er en gys for semantikere – eller også handler det bare om politik

til danskere forskere – fordi det vil blive betragtet som en teknisk handelshindring af for eksempel en tysk, svensk eller hollandsk forskergruppe? Og vil Cambridge University kunne nedsætte sig med en filial i København og udbyde masters i lige konkurrence med danske universiteter?

Hvis det er tilfældet, så vil servicedirektivet i praksis – og i al stilfærdighed – opløse uddannelse som offentlige kerneaktiviteter.

Generel økonomisk interesse?

Problemet er at det er svært at skelne mellem hvad der er af generel økonomisk interesse, for der er i direktivet ingen skelnen mellem privat og offentlig virksomhed. Men mange uddannelser er delvist privat finansieret – og nogle er helt, som for eksempel sprogskoler. Så hvordan skelner man – og kan servicedirektivet blive en glidebane?

”Ingen forestiller sig, at vi sælger folkeskolen i morgen. Men der er folk i Kommissionen, der taler om *uddannelsesindustrien* – og det er hele butikken,” siger **Birgitte Birkvad**, der er de danske lærerorganisationers repræsentant i Bruxelles.

”Alle i Bruxelles er optaget af konkurrence, det er et mantra i EU. Men ingen diskuterer hvilke risici, vi løber, når konkurrencen gives fri. Og før vi ved, hvad vi slipper løs, skulle vi så ikke lige vente til definitionerne er klare,” spørger hun.

Henrik Dam: Bør afgøres i de enkelte lande

Løsningen er, at skrive ind i servicedirektivet, at for eksempel uddannelse ikke er omfattet af direktivet. I princippet burde der ikke være nogen tvivl, for i det gældende traktatgrundlag står det soleklart, at uddannelse er et suverænt nationale anliggende, og derfor mener mange i Bruxelles, at det er dobbeltkonfekt også at skrive det ind i servicedirektivet.

Men sådan ser Socialdemokraternes medlem af EU-Parlamentet, **Henrik Dam Kristensen**, ikke på det: ”Det stod egentlig fint nok i Bolkenstein-direktivet, men hver gang vi har stillet et spørgsmål til Kommissionen, så har vi ikke fået ordentligt svar. Så man er faktisk i en situation, hvor hverken embedsmænd eller politikere kan give klart svar på, hvad det handler om.”

”Jeg ønsker et indre marked på services, for det kan være med til at skabe dynamik og skaffe arbejdspladser. Og det er til gavn for forbrugerne: I dag kan jeg få en meget billigere tandlægeregning, hvis jeg kører til Tyskland, og hvorfor skal jeg ikke kunne få den pris i Danmark?” siger han.

”Så idéen er god nok, men sondringerne skal være klare. Jeg ønsker ikke, at vi bruger servicedirektivet til at liberalisere samfundet, og derfor er det vigtigt, at det er politikerne i de enkelte lande, der afgør, hvordan

uddannelser skal køres og hvordan børnene og de ældre skal passes,” siger Henrik Dam Kristensen, der følger arbejdet med servicedirektivet tæt.

Uklarheder klares af jurister i EF-domstolen

Problemet ved at efterlade – semantiske eller politiske – uklarheder i definitionerne er, at det så er op til EF-Domstolen at afgøre tvister og dermed reelt skrive lovgivning.

”Hvis der er tvivlsspørgsmål, så er det domstolen, der afgør dem. Og retssystemet tager ofte afsæt i det indre marked, som med én overskrift handler om varernes fri bevægelighed. Og det er simpelthen ikke godt nok”, siger Dam.

”Jeg mener faktisk, at når vi har haft sådan en uhensigtsmæssig udvikling på det europæiske plan, så er det fordi politikerne har været nogle tøsedrenge og har efterladt for mange uklarheder i lovgivningen, som domstolen så ender med at skulle tage stilling til.”

Uddannelse skal undtages

Kommissionens udspil til et servicedirektiv er blevet kraftigt omdiskuteret blandt andet i Frankrig, hvor debatten blev blandet ind i afstemningsdiskussionen om forfatningstraktaten.

EU-Parlamentets koordinator for direktivforslaget, socialdemokraten Evelyne Gephart, er kommet med et meget vidtgående ændringsforslag til Kommissionens udkast. Hun vil have alle opgaver indenfor velfærd, inklusiv uddannelse, specifikt undtaget. Desuden mener hun, at hvis polske arbejdere arbejder i Danmark, så skal de arbejde efter gældende *danske* regler – og ikke som det er formuleret i det nuværende udkast – efter gældende *polske* regler.

Dét forslag står både lærerorganisationerne og de danske socialdemokrater bag. Men der venter en heftig diskussion i udvalget, forklarer Henrik Dam Kristensen: ”Vi har allerede haft den første diskussion i udvalget, og de engelske konservative mener ikke, at velfærdsopgaver skal være undtaget. De ønsker jo privathospitaler.”

For Henrik Dam Kristensen er det vigtigt at få udskilt velfærdsopgaverne, for reelt mener han ikke, at der ligger nogen pointe i at have uddannelse og sundhed med i servicedirektivet. Det er ikke dér, der er dynamik at hente.

”Det er ikke nemt for en polsk virksomhed at forstå kulturen på et dansk plejehjem – men det er ret nemt for en polsk malermester at male nogle huse” siger han.

Service-direktivets stenede vej er lang endnu: Allertidligst inden sommerferien næste år ventes det, at der er fundet konsensus om et direktiv, der skaber et indre marked for tjenesteydelser.

GATS: Frihandel med uddannelse

Diskussionerne om uddannelse og servicedirektivet er parallelle med dem, der er om handelsaftalen GATS. EU har ikke underlagt uddannelse GATS, men har til gengæld uddannelse er underlagt GATS. Og det skaber uklarheder, siger vicedirektøren for den canadiske universitetslærerforening, **David Robinson**, der i maj var i Danmark.

”Mange lande – blandt andet USA – har ikke gjort det, netop fordi der er så stor uklarhed om, hvad der er privat og hvad der er offentligt. I Canada er det for eksempel ikke regeringen, der direkte udbyder uddannelse. Universiteterne er *non-profit* juridiske enheder, som er finansieret af regeringen. Men som også får en masse støtte fra private fonde. Og når der er tvivl, så er det op til et panel i WTO at afgøre tvister om definitionerne,” siger David Robinson.

Endnu har der ikke været nogle tvister om uddannelse under GATS, men der er heller ikke mange lande, der har skrevet under på at underlægge uddannelse handelsaftalen. Der er simpelthen for mange uklarheder.

”Hvis man fuldt underlægger uddannelse, så kan man i princippet ikke som stat finansiere statsinstitutioner. Så bliver man også nødt til at finansiere private institutioner, som udbyder uddannelse, ellers vil det blive betragtet som et subsidie,” siger han.

”Det vil altså eliminere mange af de mekanismer, der i dag er med til at sikre kvalitet i uddannelsen.”

Handel i porten

I dag har kun de færreste nationer underlagt uddannelse GATS, men det kan blive flere indenfor kort tid, vurderer David Robinson. For presset er intenst.

”Sandheden omkring handelsaftaler og deres forhandlinger er, at hvis man som nation har en bestemt målsætning, og et andet land har liberalisering af uddannelse som en målsætning, så kan man blive nødt til at handle. Der er i GATS indbygget en dedikation til progressiv liberalisering, og derfor bliver der jo en næste runde, hvor presset for at inkludere det, bliver endnu stærkere.”

”Preset er intenst fra lande som Australien. Australien har et heftigt handelsunderskud, og det eneste sted, hvor de har overskud, er på udbydelsen af uddannelse. Så de presser meget aggressivt på for at kunne ekspandere deres markedsandele,” siger David Robinson.

nbc

nbc

EU-plan: 73,2 mia. euro til forsk

Forslaget til EUs 7. rammeprogram skal fremme "forskning og teknologisk udvikling". Og blandt der faktisk har formuleret indsatsområderne. Men milliarderne vil hovedsagelig rette sig mod at g

"Ingen af de ledende folk i Kommissionen fortæller, hvordan programmets formuleringer er blevet til. Jeg kan ikke dokumentere det, for der findes ingen dokumentation: Men programmets vægtninger og formuleringer er blevet til i bestemte indflydelsescirkler og i uformelle koalitionsdannelser. 7. rammeprogram er i flere henseender *noget hudibras*", siger **Henning Jørgensen**. Han er direktør i *European Trade Union Institute for Research, Education and Health and Safety (ETUI-REHS)*, de europæiske fagforeningers forskningscenter i Bruxelles. Han har været direktør i halvandet år og har som sådan kunnet studere, hvordan EUs forskningspolitik bliver til.

"Ingen kan have noget imod Lissabon-deklARATIONEN som *strategisk ramme*. Her tales der bl.a. om 'et socialt Europa' og om en miljødimension. Imidlertid er 7. rammeprogram for forskning meget problematisk i sine formuleringer, med en idealitet i princippet, men gennemsyret af en anvendelsesorienteret tankegang, af 'nytte-krav'. I implementeringen vil det betyde operationalisering, så programmet stort set vil bidrage til at fremme industriinteresser frem for grundforskning eller sociale og kulturelle aspekter hos EUs borgerne", siger Jørgensen med umiskendelig fynsk accent.

Sidste nyt: Rammeprogrammet fuser ud

Dyb uenighed blandt EU-landene om fremtidig finansiering kan få det ambitiøse 7. rammeprogram for forskning til at forlise. Frankrig, England, Holland, Tyskland, Østrig og Sverige lande er nemlig imod at lade EU-budgettet vokse, og det kommer især til at ramme forskningen.

EU-kommissionen havde lagt op til at forskningsbudgettet skal fordobles fra 4,5 til 9 pct. af EUs samlede budget. Det har presset et skrabet budgetforslag frem, hvor forskningsplanerne bliver beskåret med 37 pct. mens landbruget – hvis støtteordninger fylder mere end halvdelen af EUs budget – kun bliver beskåret med 5 pct. Sammenlagt skal forskningssatsningen 2007-13 mindskes med 50. mia. kroner.

En beskæring vil ramme den danske regerings forsøg på at nå Barcelonamålet. Den har nemlig talt EU-forskningsmidler med i forskningsstatistikken, når de opgør forskningsbevillinger og –budget. Og i regeringens budgetoversigter for 2006-10 har man taget glæderne på forskud ved at kalkulere med en fordobling af EU-midlerne ...

Uklarhed om finansiering og prioriteringer

Forslaget til 7. rammeprogram for "forskning og teknologisk udvikling" dækker perioden 2007-2013. Principielt er forskning og innovation et højprioriteret felt, og politikerne har markeret at fem pct. af EU-budgettet skal afsættes til formålet. Der er talt om en fordobling af rammen i forhold til det foregående program, hvilket vil sige, at budgettet for den syvårige periode kan blive på 73,2 mia. euro (550 mia. kr.).

Men Henning Jørgensen tvivler på, at forøgelsen går igennem:

"Der er problemer i EUs budget, og manglende finansiering vil formentlig ramme 7. rammeprogram først. En eventuel beskæring af rammen vil betyde en forstærket nytteorientering, når politikerne prioriterer. Foreløbig er der nemlig mange åbne spørgsmål, f.eks. hvordan der prioriteres mellem strategisk forskning og fri forskning. Der tales i programmet om 'tværgående forskning', men hvilken skæbne vil den lide i en faktisk prioritering mellem de hårde, traditionelle fagområder", siger Jørgensen.

I august fremlægges dokumentet for Kommissionen, 20. september udformes slutdokumentet og 23. november er der afstemning om dette i EU-parlamentet. Og alle de kilder, FORSKERforum har talt med i Bruxelles, understreger, at det er lige nu – dvs. i maj og juni – at man skal melde sine interesser ind, hvis man vil have sin indflydelse gjort gældende.

7. rammeprogram opdelt i fire blokke

Rammeprogrammet er opbygget over fire overordnede komponenter: 1. Samarbejde. 2. Ideer. 3. Mennesker. 4. Kapaciteter.

1. Samarbejde dækker over ni temaer: Sundhed, fødevarer, informations- og kommunikationsteknologi, nanovidenskab, energi, miljø, transport, socioøkonomisk og humanistisk forskning samt rum- og sikkerhedsforskning.

Under overskriften **2. Ideer** foreslås oprettelsen af et europæisk forskningsråd, der skal fremme den frie dynamik, kreativitet og excellence i den europæiske grundforskning ved at støtte forskerinitieret initiativer. Det er dog foreløbig helt uklart, hvordan rådsstrukturen bliver, bortset fra at det er markeret, at den skal besættes med 'højtestimerede forskere', og underforstået fra de tunge fagområder: Naturvidenskab, teknik og medicin.

Under overskriften **3. Mennesker** handler det om udviklingen af *human resources*.

Og under overskriften **4. Kapaciteter** samles aktiviteter, der skal styrke den europæiske forsknings- og innovationskapacitet, herunder til infrastruktur m.m.

Henning Jørgensen: "7. rammeprogram

bygger på en vækstideologi '*knowledge for growth*'. Det handler om økonomi, teknologi og konkurrence. Og groft sagt dækker forskningsprogrammets formuleringer over, at det er skjult industristøtte, som gives med henvisning til, at Europa skal kunne konkurrere i 'globaliseringen' ...", siger han. "Men der opereres ud fra et snævert teknologibegreb med opfindelser, videnoverførsel osv. Formuleringerne indbefatter ikke servicesektoren, den sociale sektor eller miljøet."

I implementeringen af 7. rammeprogram vil 'nyttekrav' betyde operationalisering, så det stort set vil bidrage til at fremme industriinteresser - frem for grundforskning eller sociale og kulturelle aspekter hos EUs borgerne."

Henning Jørgensen

Operationalisering, kommercialisering og det naturvidenskabelige paradigme

Henning Jørgensen opregner flere problematiske elementer.

7. rammeprogram er en instrumentalisering af forskningspolitikken i forhold til industriinteresser. Det betyder, at det sociale og kulturelle aspekt klemmes ud i ekspliciteringen af programmet. Der sker en operationalisering i relation til mere eller mindre specifikke industriinteresser: Sundhed bliver til bioteknologi eller nano, energi bliver til kul, transport bliver til navigation, samfund bliver til kvantitative mål og statistiske indikatorer osv.

7. rammeprogram er også en kommercialisering, så rationalet er, at forskning skal føre til varer og produktion. Det betyder, at innovationen får absolut forrang frem for grundforskning, som stort set ikke nævnes.

Og endelig er 7. rammeprogram udtryk for det naturvidenskabelige paradigmes absolutte overherredømme. Humaniora og samfundsvidenskab klemmes ud i marginen: "Det er præget af en tankegang om Ole-Opfinder, som opfinder noget teknik, som så skal ind i en hurtig udviklingsfase for derefter at være klar til industriel fremstilling.

Mudder: 'Forskning og innovation'

Direktøren kalder det naivt at tro på, at rammen omkring programmets første over-

knning og innovation

1.400-30.000 lobbyister er det helt uigennemskueligt, hvem
 nye nytte i industrien, spør dansk forskningsdirektør tæt på EU

skrift "Ideas" med oprettelse af et europæisk forskningsråd er konstrueret for ideelt at fremme grundforskning.

"Bemærk, at der tales om 'frie midler' i den forstand, at de ikke på forhånd er øremærkede. Men det har ikke noget at gøre med 'fri forskning' forstået som grundforskning, der ikke nødvendigvis fører til et resultat eller et produkt".

Jørgensen mener også, at den konsekvente brug af udtrykket "forskning og innovation" tilmudrer hensigterne, så de to ting gøres synonyme. Det industrielle innovationsperspektiv betyder, at de støttede aktiviteter skal kunne kommerialiseres:

"Det interessante er imidlertid ikke bare, at forskningen skal indrettes, men at man slet ikke ser innovation som indkapslet i en bestemt organisering af arbejdsprocesser, af magtforhold og af økonomiske relationer. Derfor kommer betydningen af og hensynet til arbejdstagerne til kort i forhold til de private entreprenører".

Der vil samtidig være et indbygget tidspres, et krav om her-og-nu anvendelsesorientering, som vil præge implementeringen: "Der er en usamtidighed indbygget i grundforskningen. Programmet har nogle rationelle prioriteringer, men grundforskningen vil måske først kaste resultater af efter rammeprogrammets udløb i 2013"

Beslutningsprocessen uigennemskuelig

Det hedder sig, at der er mellem 1.400-30.000 lobbyister i EU. Henning Jørgensen – der er politolog – siger, at beslutningsprocessen bag 7. rammeprogram formelt er demo-

kratisk, idet det er forbehandlet og bragt op i EU-Kommissionen, der er datoer for beslutningsprocessen osv. Men det er uklart, hvem der har formuleret kerneområderne, hvorfor det f.eks. netop er nano, bioteknologi og IT, som er udpeget som tunge indsatsområder m.m.

Det er ikke bare en konsekvens af industrifolks lobbyisme; det er en sofistikeret form for politisering i et stort bureaukratisk EU-system:

"Ingen af de ledende folk i Kommissionen fortæller, hvordan programmets formulering er blevet til. Jeg kan ikke dokumentere det, for der findes ikke dokumentation: Men programmets vægtninger og formuleringer er blevet til i bestemte indflydelsescirkler og i uformelle koalitionsdannelser, hvor politikere, embedsmænd og industrifolk m.fl. taler sammen. Vægtningen af 7. rammeprogram er ikke sket i et åbent forum, men har været lang tid undervejs, er udtryk for en bestemt tilpasning til en indforstået begrebsverden, har indbygget en række uigennemskuelige for-beslutninger i sig".

Et råd til danske universiteter og forskningsinstitutioner

"Politiseringen" sker i alle led: I formuleringen af programmet, i vedtagelsen, i implementeringen og i evalueringen, siger Jørgensen.

Det 6. rammeprogram blev kritiseret for at være lagt an på store ansøgningskonsortier, hvor mindre forskningsgrupper eller mere marginale forskningsområder ikke kunne finde plads.

"Det forsøger man angiveligt at rette op på. Men nyttebetragtninger har absolut dominans. Og så betyder kontakter og netværk alt i dette miljø. Det nytter ikke ud fra den danske kultur at tro på kun objektivitet og retfærdighed i opslag og bedømmelser af ansøgninger. Der kommer også andre aspekter ind i proceduren. Der er for eksempel den nytteorientering, der ligger i kravene til medfinansiering: Hvis ressourcerne til den offentlige danske forskning ikke hæves, så kan danske forskere ikke udnytte væksten i EUs forskningsmidler", siger han og slutter:

"Mit råd til det danske universitetsmiljø, hvis de vil have penge ud af 7. rammeprogram, er, at professionalisere ansøgningerne. Man skal så vidt muligt søge at organisere sig i store ansøgningsfællesskaber eller –konsortier, helst med seks-syv stjernepersoner i toppen. Og så skal man sørge for at have sine kontakter og netværk i orden".

JØ

Norge: Universitetslærere bryder ud af norsk AC

De norske universitetslærere har meldt sig ud af forhandlingsorganisationen Akademikerne. Uenighed om lønpolitik ved den seneste overenskomstforhandling var den vigtigste årsag. De dominerende grupper i Akademikerne var læger og ingeniører – heraf mange privatansatte – støttede den norske regerings ønske om mere lokalt og individuelt baseret løn, hvor arbejdsgiverne lokalt skulle have ansvaret for den enkelte ansattes lønudvikling og hvor privatisering og udlicitering skal spille en større rolle. Universitetslærerne – offentligt ansatte – ønskede derimod et mere pragmatisk lønsystem, hvor tillæg både skulle kunne fastlægges centralt og forhandles lokalt.

"Den vigtigste årsag til udmeldingen var det forskellige syn på lønpolitikken i den offentlige sektor", forklarer Forskerforbundets formand Kolbjørn Hagen. "Vi har hele tiden ønsket en tredelt model: Procentvise tillæg til alle, centrale justeringer og lokale forhandlinger. De centrale justeringer har givet mest de sidste år. Akademikerne er gået ind for en stadig større del til lokal fordeling.

Nu har Forskerforbundet så allieret sig i INIO i et forhandlingsfællesskab bestående af blandt andet lærere, sygeplejersker og politifolk. Det bliver landets næststørste hovedorganisation med godt og vel 255.000 medlemmer. Ironisk nok så var det i en alliance med lærerne og sygeplejerskerne, at universitetslærerne i 1998 følte sig kvalt af disse store grupper, og brød ud for at stifte Akademikerne. Selv om løsningen ikke er optimal, så er Forskerforbundet nødt til at være del af et af staten anerkendt forhandlingsfællesskab for at være med ved forhandlingsbordet.

Norge: Penge efter publicering

Norske universiteter og højskoler får allerede næste år forskningsbevillinger som belønning efter institutionens publikationsantal. Forskningsstyrelsen har lavet et autoriseret klassifikation med ranking af tidsskrifter m.m., og man har allerede kvalitetsvurderet i to klasser: Det højeste niveau II giver femdobbel point omfattede 1545 publikationer i 2004. Og på det lavere niveau I var der 5069 humanistisk-samfundsvidenskabelige, 5506 biomedicinske og 3447 naturvidenskabeligt-matematiske publikationer.

Opgørelsesmetoden er mødt med store protester, dels fordi nogle nationale tidsskrifter slet ikke er vurderet gode nok til at indgå i rankingen. Og dels fordi nogle tidsskrifter kræver at komme op på niveau II, fx et historisk tidsskrift, som er den væsentligste formidler af norsk historie. Endelig siger andre, at en belønningsmekanisme via publikationsantal begunstiger de medicinske og naturvidenskabelige områder.

Systemet skal fungere som en belønning eller straf efter institutionens pointscore, men det er uklart, hvor stor en del af bevillingerne, der skal styres på denne måde. I indledningen fungerer det som et nulsumsspil: Øger publikationstakten relativt og der skal udløses en belønning, vil en anden institution blive straffet økonomisk, for systemet giver ikke flere penge i systemet. (Norsk FORSKERforum 5/2005)

Henning Jørgensen stemmer ja

"Jeg stemmer ja til traktaten. Formuleringerne på de sociale, arbejdsmarkedsmæssige og miljømæssige områder er klarere end i tidligere traktater, og der er en individuel rettighedsstruktur, som er positiv, så det er et absolut fremskridt, hvis hensigterne faktisk føres ud i livet", forklarer han.

"Men politikerne skal holdes fast på principperne, for der er indbygget en vækstideologi og en neo-liberalisme (gennem formuleringer om 'konkurrence' m.m.) i traktaten, som kan skævvride de resulterende politikker. Jeg forstår således godt skepsisen hos visse traktatmodstandere, der frygter de fortsatte formuleringer omkring den monetære union, der har inflationsbekæmpelse - og ikke beskæftigelse – som den højeste prioritet. Men nu er beskæftigelsesensyn og de sociale partners deltagelse og samspil altså slået fast som vigtige".

Forskeren og forfatter

Den svenske læge og forfatter P.C. Jersild fortæller om ligheder og uligheder. En ting har de

En forsker og en forfatter har det tilfælles, at de begge kan lande i et sort hul. En naturvidenskabelig forsker kan opstille en hypotese og må efter måneders efterprøvninger konstatere, at det var en blindgyde. Det kender den svenske forfatter P.C. Jersild godt:

"Jeg er typisk startet på tre historier og har kasseret dem, før jeg finder den fjerde, som så bliver til noget. Det er en succesrate på 25 procent. De tre kasseres, fordi jeg mister interessen for fortællingen, hvilket er min indikator på, at de ikke fungerer. At skrive handler om engagement, så når man mister troen på en historie, så mister man også motivationen".

Han har skrevet bøger fra start til slut, og så skrottet dem. Et udkast kan forlise efter en uge eller efter tre måneder. Men det tager typisk Jersild to-tre måneder at skrive et manus ud første gang, og så kan resultatet altså godt ende i skuffen. Hvis manus'et overlever hans kritiske blik, tager det én-to-tre år, inden bogen ligger færdig.

P.C. Jersild, læge og forfatter

Per Christian Jersild (1935-) er fhv. læge, og hans temaer om højteknologi og medicinsk forskning, bureaukrati og livets absurditeter har hentet megen inspiration herfra. Hans mest kendte roman "**Babels Hus**" (1978) handler om inhuman behandling på et stort hospital nær Stockholm, ikke uligt Karolinska Institutet, hvor han var ansat i 1960'erne. Han ophørte som læge (social medicin og psykiatri) i 1977 for at blive fuldtids forfatter. Han har udgivet over 40 romaner, men er i Sverige også kendt som skarp klumme-skriver i Dagens Nyheder, hvor han fortsat kommenterer indenrigspolitik, hospitalsverden og medicin, etik og filosofi og svensk hverdagsliv. Han har fortsat tilknytning til den medicinske verden som medlem af det medicinsk-etiske råd i Sverige. Derfor er han tvunget til at læse faglitteratur.

Nytte af den videnskabelige baggrund

Han har selv fortalt om sin inspiration i videnskaben og lægegerningen "Karolinska Institutet som författarskola". Her fortæller han om det første brutale møde med døden, og den løbende proces med sjælsig forhærdning, ahumanisering, som formentlig er nødvendig, hvis man skal kunne holde ud at være læge.

"I såkaldt *kontrafaktisk historieskrivning* – hvor man ændrer i historiens forudsætninger – kan jeg spekulere over, hvad der var sket, hvis jeg ikke var begyndt på Karolinska. En forfatters grundpersonlighed og temperament er sikkert givet tidligt i livet, inden man begynder akademiske studier. Men temaer og motiver plukker man ud af livets gang. Nogle forfattere udleverer deres kærlighedsliv, jeg har været mere indrettet på arbejdsli-

vet. Derfor har jeg næppe skrevet en roman, uden at jeg ikke har haft nytte af min medicinske baggrund. At studere medicin og arbejde med pleje og forskning giver så utrolig meget gratis til forfattergerningen".

"Det kræver, at man opbygger et psykologisk forsvarssystem, som være så fintmasket, at man undgår de værste ondskabsfuldheder, men så åbent, at man ikke bliver fuldkommen umenneskelig. At forsøge at følge denne forhærdnings- eller modningsproces er utrolig nyttigt for en forfatter. Man er jo sit eget værktøj. Det er i samspillet mellem ens eget temperament og konfrontationen med omverdenen, at romaner bliver til. Egentlig skriver man hele tiden om sig selv, selv om det sker i forklædninger", fortæller Jersild.

"Det hænder, at nogle spørger mig, om min medicineruddannelse var en god uddannelse. Jeg plejer at svare, at det var den måske ikke. Den var for teoretisk, hvor man i stedet burde tilføres motivation til hele tiden at søge ny viden. Men det var en forbandet god forfatterskole."

Etik for medicinere

Han har også skrevet en etik-novelle "Medicinsk etik i lommeformat" for medicinske studerende:

"Først skrev jeg den i en normal lærebogsform, men det fungerede ikke. Så for at gøre det mere læsevenligt og vedkommende skrev jeg det om til dialogform – som de gamle filosoffer Sokrates og Platon. Hensigten var at gennemgå en række medicinsk-etiske problemstillinger. Den er opbygget som en gammel sokratis dialogtekst, hvor den gamle 'Måsteren' er mig selv, og den unge, 'Eleven' såmænd også er mig selv", siger han.

"Fordelen ved den skønlitterære form er, at jeg kunne gestalte mennesker, som man skulle have mødt i virkeligheden, og så bygger på identifikationen. Ulempen ved den fiktive tekst er selvfølgelig, at den bliver mindre distinkt. Problemstillingen kan blive diffus. Der kan opstå konkurrence mellem den etiske problematik og så personerne. Men hvis der bliver for megen filosofi eller politik i romaner, bliver det dårlig eller kunstig litteratur".

Der findes dog enkelte gode 'politiske romaner': "Nobelprisvinderen Coetzee's 'Vanære' er en sådan fantastisk politisk roman, der bl.a. handler om konflikten mellem sorte og hvide i Sydafrika".

Pseudo-videnskab

Da FORSKERforum mødte Jersild, var det i forbindelse med et journalistseminar om bogen "**Videnskab og villfarelse**", der indeholder bidrag fra en række videnskabsfolk fra de hårde naturvidenskaber, der med hårde naturvidenskabelige argumenter kolliderer en række folkelig overtro og mystik, f.eks. om

P.C. Jersild i Kungliga Vetenskaps-akademiet i Stockholm med en buste af Alfred Nobel i baggrunden

kvaksalveri og alternativ medicin, om vandsøgning ved hjælp af pilekvist (hvor den nedgående bevægelse har en fysiologisk forklaring hos søgeren!):

"Jeg accepterede at optræde til arrangementet, fordi det er enormt vigtigt at markere, at videnskabsfolk skal imødegå overtro med fakta, empiri og fornuft, for selv på universiteterne og blandt akademikere findes der pseudovidenskab, som ikke bliver modsagt".

Diskussionen om arv og miljø, det biologiske og det sociale optager Jersild en del, f.eks. i "**Darwins ofullbordade: Om människans biologiska natur**" (1999):

"Det er jo en diskussion, som har været forbitret, især i USA. I Sverige har vi i det store hele kunnet tale over grænserne, især inden for de sidste fem år. Der er en vis accept af det biologiske udgangspunkt, Freuds indflydelse har været i aftagende, så konflikten mellem biologi og sociologi står ikke så hårdt – helt bortset fra i dele af kvindeforskningen, hvor man ikke vil vide af biologi; her tales i fuldt alvor om, at man 'vælger' sit køn (kulturelt), osv.

En yndlingsaversion: Det postmoderne

En af Jersilds største aversioner er den såkaldte postmodernisme. Den dukkede op som en bevægelse i arkitekturen. Kunst- og litteraturforskere tog den til sig:

"Intet var unikt eller oprindeligt eller ægte; alt kunne forvandles til sprog som var citater. Postmodernismens hovedfjende viste sig at være 'det moderne', fornuften. Intet, påstod man, kunne bevises, hvilket ledte til, at alle udsagn var lige gyldige. Der fandtes ingen ægte kerne, bare 'historier' eller beskrivelser, men de kunne også 'dekonstrueres' – uden at der blev stillet krav om relationer mellem beskrivelser og virkelighed. Na-

turvidenskab og rationalitet er ikke længere væsentligt; postmodernismen kan opfattes som et oprør mod naturvidenskaben (ikke mindst evolutionsbiologien). Vi gamle oplysningsmennesker tror jo på, at der findes en 'virkelighed', hvor vi med stadigt mere refinede metoder kan opstille modeller og beskrivelser, der kommer nærmere virkeligheden. Men for dem findes der 'historier', hvor den ene fortælling kan være lige så god som den anden".

I Jersilds øjne er det skjult i postmodernismen, at den ligger i med nyliberalismen. Det strider mod Jersilds opfattelse af det moderne Sverige, som han forbinder med Oluf Palme, solidaritet og rationel samfundsplanlægning.

... og feminismen

Han mener dog, at den postmoderne tankeform er på retur - med undtagelse af kvindeforskningens:

"Jeg er helt klar over, at nogle feminister bliver sure, når jeg siger det: Noget 'feministisk forskning' er ren ideologi, som ikke har noget med forskning at gøre", siger han med en munter fornøjelse i stemmen.

"Det er vældig forståeligt, at kvinderne under kvindefrigørelsen hævdede, at mand og kvinde er ens, når genetik blev fremført som en naturgiven forklaring på uligheder. Det var provokerende at få at vide, at kvinder ikke var dygtige nok til at blive professorer. Det var en magtkamp. Derfor var det politiske projekt i en periode at benægte, at der findes genetisk bestemte forskelle. Men vi har altså passeret den periode, så vi kan godt nuancere med, at der faktisk er biologisk bestemte forskelle. Men dele af kvindeforskningen har fortsat benægtelsen af biologiske forskelle som sin basis; de hævder, at alt er kultur, nogle af dem med den (postmoderne) tilføjelse, at kultur jo bare er 'en maskulin konstruktion'".

Forskellen mellem forskeren og forfatteren

Han skelner skarpt i sin skribent-virksomhed: Som klummeskribent laver han journalistik, som må forholde sig korrekt til virkeligheden, mens det krav ikke findes i romanen. Men en god roman må i hans øjne have tilknytning til virkeligheden. Forfatteren må overbevise ham om, at handlingen skal kunne være hændt.

"Der er da ligheder mellem en forsker og en romanforfatter. Men der ligger en afgørende forskel i sandhedsbegrebet. En forsker skal forholde sig til empiri og fakta, som skal kunne eftervises i virkeligheden. Skønlitteratur er derimod en overtalende, forførende virksomhed. For at fange interessen behøver historien ikke være sand; men den skal i mine øjne være sandsynlig for at være god", siger Jersild.

Inspiration er nogle gange hentet meget konkret, f.eks. stammer data i "En levende sjæl" (1980) om en hjerne, som ligger i et akvarium, fra en neuro-videnskabelig artikel i Scientific American. Implikationer af artiklen blev overført til "en sandsynlig fremtid", som Jersild formulerer det.

Science fiction

Science fiktion henter ofte sin inspiration i videnskab, f.eks. om jordens oprindelse og udviklingshistorie, som bare fremskrives.

Science fiction-litteratur deler ofte de skønlitterære læsere. Nogle elsker genren, mens de fleste erklærer, at de aldrig læser den. Mens mange rationalister afskyr genren, så bevæger Jersild selv gerne i den:

"At skrive god science-fiction er en kunst. Forfatteren må overbevise læseren om, at det usandsynlige næsten er sandt. En dårlig science-fiction forfatter bryder sig ikke om troværdighed. Dan Browns 'Da Vinci-mysteriet' er for mig åbenlys useriøs, konstrueret i sin pendlen mellem fakta og spekulation. Den giver mig ikke nye vinkler til at betragte virkeligheden, som netop kendetegner god skønlitteratur. Blandt den fremragende science-fiction findes faktisk nogle af litteraturhistoriens kendteste, Dostojevskijs 'Forbrydelse og straf' og Orwells '1984'".

Arbejdsformerne

En stor forskel i de praktiske arbejdsformer er, at forfatterens job er ensomt, mens naturvidenskabsfolk eller medicinere arbejder i grupper. Forfatteren udleverer sig selv og kender ikke resultatet af sine anstrengelser, før anmelderne og læserne har dømt. Og det er en opslidende fase: "Man ved ikke, om man er geni eller idiot. Man får ikke reaktionerne, før det er for sent. Her har videnskabsmanden fakta og de andre til løbende korrektion - selv om nogle da også bliver kaldt idioter, selv om de har lagt fakta frem".

I arbejdsformerne er der ligheder mellem den skønlitterære forfatter og forskeren. Begge dele kræver stor selvdisciplin. Bagom ligger hårdt arbejde. Bag hans forfatterskab ligger ingen ledige weekender. Tre-fire siders manus om dagen. Siden skriver han teksten om, helt op til syv gange. Lægger manuskriptet fra sig for at få et nyt perspektiv. For til sidst at ændre det meste. Hele processen plejer at tage mellem ni og tolv måneder.

Det kræver stor selvdisciplin at være forfatter:

"Jeg sætter mig altså ned og skriver fire-fem sider hver dag, uanset mit humør. Man kan ikke vente med at skrive 'til inspirationen er der'. Man kan jo ikke være lige inspireret hver dag. Så selv om jeg har en dårlig dag, så skal der arbejdes - selv om jeg ikke har lyst."

Jersilds mini-leksikon:

Evolutionsbiologisk menneskesyn

Mennesket er som skabning underkastet den darwinistiske evolution. Hun er et dagdyr og resultat af en lang udviklingskæde...

Generne er dog ikke uvæsentlige. Den genetiske bagage forstærkes eller svækkes af miljøfaktorer. Visse menneskelige egenskaber, først og fremmest knyttet til kønnet og reproduktionen, antages dog at have et relativt stærkt genetisk gennemslag.

Kritik har været rettet mod det evolutionsbiologiske menneskesyn for at det ikke tildeler mennesket en tilstrækkelig særstilling, for at den forstærker kønsforskelle, for at den ikke fortæller noget om meningen med livet og for at den kan opfattes som deterministisk og pessimistisk.

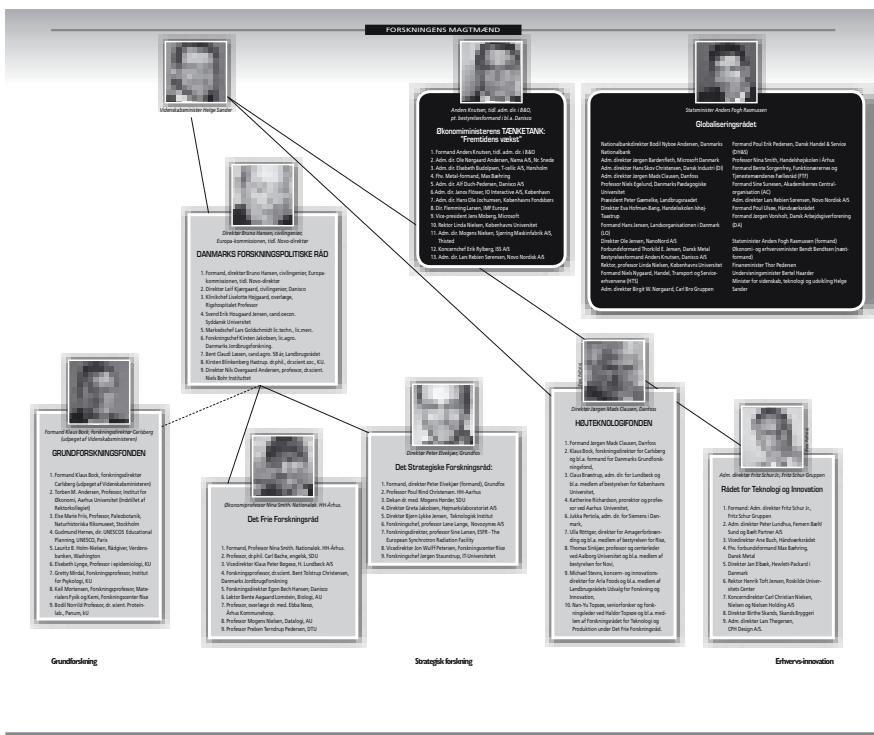
Naturbaseret menneskesyn

Sætter naturen, Skabelsen, i centrum. Mennesket er en skabning blandt andre unikke skabninger, men har ingen selvfølgelig overhøjhed eller ret over andre. Der kan udskilles en profan og en religionslignende fløj. Den profane består af biologiske darwinister, som ikke interesserer sig for mystik. Tilhængere af religionsfløjen hylder naturen som en slags Guds-surrogat. Naturen opfattes som hellig. Der findes en naturorden, som ikke må flyttes. Naturen kan også ses som bærer af en hemmelighed, som ikke bør afsløres. At kortlægge arvemassen regnes til det forbudte. Mennesket er en del af et altomfattende, holistisk system, men ikke som "skabens krone". Mange hævder, at dyr og mennesker har samme "værdi". Dele af naturbevægelsen - som New Age - er ofte videnskabsfjendlige og anvender en omvendt bevisførelse: Alt, som ikke er modbevist, er sandt.

Religiøst menneskesyn

Religioner kan se meget forskellige ud. Nogle har en gud, andre har mange. Fælles for så godt som alle religioner er dog, at de ser skabelsen som en ordnende plan, en plan som mennesket ikke bør forstyrre. Mennesket har en særstilling i skabelsen og der findes en mening med tilværelsen. Denne mening kan dog godt være skjult for menneskene. Mange religioner kan også berette om, hvad der sker efter døden, og i nogle tilfælde, hvad vi var, før vi fødtes. De almindeligste religioner i Europa - kristendommen, jødedommen og islam - har relativt lignende grundforestillinger: Mennesket er ikke (bare) et dagdyr uden udvalgt gennem at hun er skabt i Guds billede. Mennesket er Guds "repræsentant" på Jorden. Menneskelivet er derfor helligt, en gave fra Gud. Den som kræver ét menneskeliv krænker også Gud. I medicinsk sammenhæng forekommer etiske konflikter især omkring livets begyndelse i spørgsmål som prævention, fosterdiagnostik og aborter, og ved livets afslutning om eutanasi (dødshjælp).

(Kilde: "Medicinsk etik i fickformat". Hele teksten kan søges på google.se)

Byge af spørgsmål om forskningens magtmænd

FORSKERforums oversigt over forskningsverdens magt-netværk (se sidste nummer) udløste en byge af spørgsmål til Videnskabsministeren i Folketinget. Enhedslistens Per Clausen – der er ved at tage prisen som Folketingets største *spørge-Jørgen* – spurgte (S1457) om det har styrket forskningsrådernes forskningsmæssige kompetence, at der er indsat erhvervsfolk i toppen. Videnskabsministeren svarede, de såmænd enten var anerkendte forskere eller *forskningssagkyndige*, som de skal jf. loven. Ministeren fortalte også (S1459), at de var udpeget i deres personlige egenskaber: Ingen sidder således som *repræsentanter* for deres arbejdsplads, forklarede Sander og tog det som dokumentation for, at ”erhvervslivets repræsentanter ... ikke sammenblander deres egne eller virksomheders økonomiske interesser med deres arbejde i forskningsrådene”.

Clausen spurgte (1456) om det er udtryk for ”bred og alsidig repræsentation”, når råd og fonde er domineret af erhvervsfolk og der ikke findes personer ”fra miljøorganisationer og andre folkelige bevægelser”? Ministeren fremlagde som svar en statistik, hvoraf det fremgik, at af de 54 medlemmer af topråd og fonde var 50 pct. offentligt ansatte, 43 pct. privat ansatte og 7 pct. andet. Til sammenligning fremdrog han som målestok, at der i Danmark er 36.715 forskere, hvoraf de 48 pct. er offentligt ansatte og 52 pct. privatansatte: ”Der er således ikke i tallene belæg for, at privat ansatte er overrepræsenteret i de nævnte råd og bestyrelser”.

Clausen: Hvorfor ingen forbruger-medlemmer?

Men Clausen var slet ikke tilfreds med ministerens svar, så han har stillet nye spørgsmål, hvoraf nogle efterspørger kontante oplysninger og andre nærmest er politisk motivsøgning:

”Vil ministeren oplyse om udpegning af industrifolk til 5 ud af 6 formandsposter i offentlige råd og fonde skal forstås sådan, at regeringens mener, at den offentlige forskning bedst styres af industriledere” (S1841)

”Skal ministerens svar forstås sådan, at de udpegede industrifolk alene er udpegede ud fra deres faglige o personlige forsknings-egenskaber, og at det ingen betydning har for udpegningen, at de arbejder for store industrivirksomheder” (S1843).

”Vil ministeren i forlængelse af sine svar på tidligere spørgsmål oplyse, om de 50 pct. privatansatte i toppen af det offentlige forskningsråds- og fondssystem er udtryk for en prioritering af, at den offentlige forskning halvt skal tjene almene interesser og halvt være industristøtte” (S1845).

”Vil ministeren oplyse, hvorfor der ikke findes personer, som er kendt for almene, offentlige interesser – forbrugere, miljøorganisationer, etiske råd m.m. – i de omtalte råd og organer?” (S1846).

Svarene forelå ikke ved redaktionens slutning.

”Køb en pansret vest.”

Sådan lød rådet fra den ene sprogprofessor til den anden. Jørn Lund anbefalede nemlig Frans Gregersen at gå på militært overskudslager for at forberede sig på de reaktioner, som ville komme, da han 18. maj lancerede et forslag til en ny retskrivningsreform. En reform, som vil ændre det danske sprog radikalt.

Reform-forslaget vil for eksempel afskaffe de stumme h'er i hvem, hvad og hvor. Og generelt gøre stavningen mere lydret – for eksempel rette tiger til tiå.

Det er i hvert fald den opfattelse, centerleder for Danmarks grundforskningsfonds nye Sprogforandringscenter på KU, professor Frans Gregersen, har.

Demokratisk projekt: Lydret retstavning

Der er efterhånden blevet så stor forskel på, hvordan vi taler og skriver dansk, at det har en ekskluderende effekt: De veluddannede kan skrive, mens de mindst uddannede sakter længere og længere agterud.

”Jeg har hele tiden holdt fast i, at dette er et demokratisk projekt: Der er temmelig mange danskere, der ikke får den glæde af skriftsproget, som de kunne have. Det kan de få enten med bedre undervisning eller ved at have en mere lydret retstavning. Den tredje mulighed er, at man laver om på tolerancen for stavefejl: Så man accepterer, at folk ytrer sig på forskellige måder i det offentlige rum, uden at man forkaster deres argumenter, bare fordi de ikke kan stave,” siger Frans Gregersen.

Om den tolerance er ikke særligt stor i øjeblikket, siger han:

”Hvis man spørger i virksomheders personaleafdelinger, om de vil ansætte folk, der ikke staver ordentligt i deres ansøgninger, så er svaret: Det vil vi slet ikke.”

Nye kommunikationsformer flytter normgrænser

Mange danskere er måske også – i al stilfærdighed – tilfredse med, at sproget signalerer, hvem man er. I disse dage, hvor man ikke kan se, hvem der tilhører eliten på folks tøj og sjældent heller bil og hus.

en pansret vest

Gregersen var forberedt på vildt uvejr, da han i den forgangne reform af dansk retskrivning. Reaktionen var ubegejstrede men dog ikke så heftige som frygtet

"Skriftsproget kan jo også fungere som en kode, der holder folk ude. Og der er da folk, der synes, at skriften udmærket sondrer mellem de lærde og dannede og så pøblen. Det er typisk, at hvor i verden man har diskuteret lydret stavning, så bliver det opfattet som en vulgaritet. Som om man trækker sproget ned i lydsølet. Det var jo også tilfældet med majonæse-krigen," siger Frans Gregersen.

Lanceringen af reform-idéen i midten af maj medførte en hele del sure læserbreve og en længere akademisk forsvarstale for traditionel retstavning fra Weekend-avisens Anne Knudsen. Men når stormen på Frans Gregersen alligevel ikke blev så voldsom som frygtet, så skyldes det de nye, elektroniske kommunikationsformer, vurderer han.

“

Skriftsproget kan jo også fungere som en kode, der holder folk ude. Det kunne demokratiseres ved en mere lydret retstavning. Eller også kan man lave om på tolerancen for stavefejl: Så man accepterer, at folk ytrer sig på forskellige måder i det offentlige rum, uden at man forkaster deres argumenter – eller deres jobansøgninger - bare fordi de ikke kan stave

"Traditionerne på dette område er, at folk er blevet gjort fuldstændig til grin, hvis de har foreslået en retskrivningsreform. Men at denne hér prøveballon er blevet modtaget lidt mindre hysterisk skyldes måske, at der er blevet stor variation i den stavemåde, folk bruger i chatrooms, på e-mail og navnlig på SMS," siger han.

"Det betyder altså, at folk har fået gennembrudt en normgrænse og er blevet mere legende i forhold til retskrivning. Og det kan måske hjælpe til, at diskussionen bliver mere saglig og mindre ophidset."

"Men grundlæggende tror jeg, at befolkningen som helhed ikke orker at lave det hele om, det er så besværligt og man ved, hvad man har. Jeg tror ikke, der er tillid til, at den omstillingsproces kommer til at føre til noget bedre."

Og hvad er så muligheden for at få reformen gennemført i denne form?

"Det ville være helt exceptionelt, hvis vi kan gennemføre denne hér proces og i løbet af 10-15 år få en ny retstavning. Jeg håber, det kan lykkes, men jeg er ikke bløjet naiv. Der er rigtig mange vanskeligheder ved det," siger Frans Gregersen.

Center for Sociolingvistiske Sprogforandringsstudier

Så er det anderledes muntert for sprogprofessoren at berette om opbygningen af Center for Sociolingvistiske Sprogforandringsstudier, der i november fik tilsagn om 26 mio. kr. fra Grundforskningsfonden til at forske i, hvordan talesprog har forandret sig i det 20. århundrede.

"Vi håber da, at vi kan bidrage lidt til, at danskernes sprogbevidsthed bliver øget. Sprogbevidstheden er forholdsvis lav. Det er der mange eksempler på. For det første opfatter danskerne skriftsproget som det egentlige sprog, og for det andet synes de oven i købet dansk talesprog er grimt. Mens nordmændene for eksempel synes, at talt norsk er sådan et smukt sprog, og at der er skrevet så mange smukke ting på norsk. Danskerne er overbevist om, at vi ikke alene er irrelevante i den internationale sammenhæng, men også at dansk er så grimt, at man skal være masochist for at lære sig det som udlænding," siger han.

Først og fremmest skal centret imidlertid besvare et grundlæggende forskningsspørgsmål, nemlig:

"Hvordan har dansk forandret sig i det 20. århundrede? Og hvorfor er der sket det, vi kan konstatere, er sket, for eksempel at københavnsk har bredt sig ud over hele landet? Med de svar som udgangspunkt vil vi forsøge at give et bud på det helt almene spørgsmål om sprogforandring gennem tiderne. Det er grundforskning der er vores opgave og – må jeg tilføje – lyst."

nbc

Syv skarpe til Frans Gregersen:

1. Kan du blive stresset?

"Ja! Først og fremmest får jeg ondt i hovedet af det. Hvis jeg har for mange bolde i luften og ikke får gjort tingene færdig. Jeg har hele tiden deadlines på ting, jeg har lovet at skrive eller lave eller holde foredrag om. Og er der for meget i vente-bakken, så går det galt. Men i det store og hele håber og tror jeg, at det ikke går ud over mine medarbejdere. Det går ud over mig selv – og min kone! Hun bliver jo ked af snorkeriet, når jeg falder sammen foran fjernsynet."

2. Har du en tendens til at love dig væk til for meget?

"Ja, det kan jeg vist godt sige ja til! Men jeg arbejder da med det – og det gode ved Grundforskningsfonden er, at de sætter en grænse for, hvor meget man kan love sig væk til. Så jeg har sagt mit formandskab for Nordens Sprogråd af, og jeg har trukket mig tilbage som forskerskoleleder."

3. Har du hobbyer?

"Jeg løber helst en gang en ugen, for når man har løbet en halv time, så er man løbet væk fra alle problemerne. I gamle dage spillede jeg også tennis, men det gør jeg ikke mere. Så spiller jeg klassisk musik en gang om måneden i en kvartet; jeg spiller violin. Og så lytter jeg jo meget til klassisk musik - og Leonard Cohen oveni. Men han er vel også klassisk, efterhånden".

4. Arbejder du i weekenden?

"Ja, det gør jeg stort set hver weekend, så det er igen min kone, det går ud over. Det er typisk ting, som skal skrives, der kommer med hjem."

5. Har du overspringshandling?

"Ja, det kan jeg godt have. Jeg skriver især bidrag til bøger hjemme, og så kan der godt nok blive vasket meget tøj og luftet meget ud. Og en gang imellem måske ligefrem blive gjort rent! Så det er alle mulige huslige sysler - eller at se Tour de France. På et tidspunkt havde jeg en ret stor opgave samtidig med, at der var Tour de France, og det supplerede hinanden udmærket. Når jeg var træt af at sidde og rette, så kunne jeg se en bjergetape. Og de havde det trods alt værre end jeg."

6. Hvad ligger der på dit natbord?

"Jamen, jeg har desværre ikke et natbord, hvor der ligger noget, jeg kan læse i. Så før vi skal sove, ser vi i stedet Deadline. Og uden at det skal lyde grimt, så falder vi udmærket i søvn, når det er færdigt."

7. Hvornår har du sidst været konfliktsky?

"Hvornår! Jeg tror, jeg er en meget konfliktsky person på mange områder, men jeg prøver faktisk at klare konflikter ved at analysere, om det er noget, jeg vil tage en konflikt på eller ej. Ganske ofte finder jeg ud af, at det enten ikke er nødvendigt eller umagen værd. Og så finder jeg en anden måde at løse det på. Jeg prøver også at forebygge konflikter ved at have klare regler med medarbejdere og studerende: Reglerne er sådan og sådan. Og så bliver der mindre konfliktstof, har jeg oplevet. Men måske er det bare min konfliktsky natur, der gør, at jeg ikke opdager dem."

g de seneste nyheder på

.forskerforum.dk

Schur-dyneløfteri: Penge til Venstres valgkamp?

Rådet for Teknologi og Innovation underkaster sig skam "kvalitetssikring", den er bare frivillig og ikke lovpligtig ...

Sådan lyder svaret fra videnskabsminister Helge Sander på et spørgsmål (S1290) fra Per Clausen (Enhedslisten). Han havde i forlængelse af FORSKERforums artikel "Særløvs Sanders ven" (FOfo 184) spurgt, om ministeren er enig i, at det kan give problemer, at RTI ikke er underlagt den kvalitetssikring i form af kontrol fra Det strategiske forskningsråd, som alle andre ministeriers forskningspuljer er underlagt.

Men Clausen har stillet et opfølgende spørgsmål om, hvad der er begrundelsen for, at RTI har en særløvs, der undrager rådet en lovpligtig kvalitetskontrol.

Socialdemokraten Bjarne Laustsen står frem som dyneløfter. Han vil gerne vide, om der er noget om Videnskabsministerens relationer til RTI-formanden Fritz Schur. Venstrepolitikerens har indsat Schur som magtfuld og lønnet formand for RTI. Laustsen vil gerne vide, hvor mange midler (mio. kr.) Schur har skaffet til Venstres valgkamp gennem sit formandskab i Venstres Erhvervsklub+ (S1687).

Og så har Clausen i øvrigt spurgt (S1675-1673) til regeringens mange cigarkasser på forskningsområdet: "Hvori adskiller RTI, Det strategiske Forskningsråd og Højteknologifonden sig i deres opgaver og indsatsområder?"

jø

Forskningsråd: Favoriseres SDU på bekostning af Aalborg?

Socialdemokraten Bjarne Laustsen spurgt i Folketinget, til ministerens kommentar til FORSKERforums over forskningsrådenes favoritter (FORSKERforum 183), hvor det bl.a. viste sig, at SDU besætter 17 pct. af forskningsrådenes pladser – og at SDUs naturvidenskabsfolk får næsten dobbelt så store portioner, som deres personaleandel indikerer. Og også på sundhedsvidenskab får de ekstra penge.

Ministerens svarede, at det var FORSKERforums statistik. Det svar tilfredsstillende ikke Laustsen – Han har nu spurgt (S1684), om ministeren kan bekræfte FORSKERforums oversigter over forskningsrådsmedlemmer og statistikker over SDUs høst hos forskningsrådene.

Bjarne Laustsen er valgt Nordjylland, hvor Aalborg Universitet som bekendt ligger. Og AaU har ingen repræsentanter i forskningsrådene. Og det næste spørgsmål (S1686) handler faktisk om det:

"Skal ministerens udpegninger forstås sådan, at SDUs overrepræsentation i forskningsrådene er udtryk for, at forskerne på SDU er bedre kvalificerede end dem på fx Aalborg Universitet, som har 0 repræsentanter i rådene?"

Lausten ser sikkert frem til svaret, for også Helge Sander er valgt i Aalborg ...

jø

Helge Sanders opfattelse af FORSKERforum er nu udkommet på T-shirt.

Til konfe

Konferencen
den overtru

En smuk forårsdag med rungende hovedpine og en skrækkelig forudelse om endnu et *mislykkende* er den hollandske forfatter J.J. Voskuil figur på vej fra *Het Bureau* til en international konference. Han konverserer pligtskyldigt med de øvrige deltagere, som er forsamlet på trappen og udveksler artigheder samtidig med, at han desperat forsøger at komme i tanke om, hvem der er hvem:

"Den anstrengte konversation gjorde ham *brækfærdig*: 'Undskyld' mumlede han og vendte sig brat om. Han vandrede blindt gennem gruppen af samtalende mennesker og ledte i panik efter toiletterne, fandt dem i sidste øjeblik, lukkede døren bag sig og kastede frokosten op. Foroverbøjet sad han foran toiletstolen, med et frygteligt bankende hoved, med hånden hårdt om tasken med forelæsningsmanus'et, uden at være i stand til at tænke én tanke".

I satirer over det akademiske liv bliver konferencen et tilbagevendende emne, et længe overeksponeret tema, fra Arthur Koestlers bog *Call Girls* om konference-nomadernes liv til David Lodges farceagtige romaner. Andre har tegnet skitser til en fremtidig universitetsverden, hvor det eneste faste holdpunkt netop er konferencerne; alt andet er opløst i netværk, cyberfællesskaber og tilfældige projektgrupper.

Mange elsker at tale om konferencer som en mislykket måde at bruge tid og penge på. Folk vender ved kaffebordet ude på institutionerne igen og igen tilbage til anekdoter om endnu en mislykket rejse, men hvorfor fortsætter vi da med at tage af sted? Spørgsmålet dukker op, når jeg står i de kaotiske køer på de amerikanske antropologers årlige massesemøde. Jeg kan redskaberne og rutinerne, de har længe fulgt en global grammatik. Den grimme plast-portfolio bugnende af lokale turistbrochurer, komplicerede dagsplaner som allerede er uaktuelle, en tyk deltagerliste. Masser af *abstracts*, hvor vi alle forsøger at sælge vores indlæg med en interessant titel og en indholdsfortegnelse, som ofte viser sig at have ganske lidt at gøre med det foredrag, som senere præsenteres. Forlag opslår sit bogbord, forskerstuderende hænger plakater op, folk er i fuld gang med at netværke eller jage jobs. Nu har jeg fået mit navneskilt og konstaterer, at jeg denne gang hedder Olvar Loefgren. Med skiltet forvandles jeg fra hotelgæst til legitimeret konferencedeltager. Nu begynder folk i elevatoren, i kaffekøen og ved bogbordene at stirre på mig i brysthøjde for at kontrollere, om jeg er en person af interesse eller ej.

ference: Hvad gør jeg egentlig her?

er det medium, som mest effektivt udtrykker energistrømme indenfor en videnskab, overtrumper helt citationsindekser eller institutionsrankinger, siger den svenske antropolog Orvar Löfgren om sit had-kærlighedsforhold til de særlige møder

Trods alle rutiner og tidligere skuffelser kan konferencer stadig skabe en magisk stemning eller måske snarere en urolig forventning. Sammenkomster som disse bliver til enorme videnskabelige basarer, hvor årets nye produkter udbydes. Her gælder det om at vælge og vrage. Hvad virker nyt, spændende og vigtigt? Hvem skal man lytte til? Pludselig bliver der travlhed, stadig flere gribes af feberen om at havne på de rette sessioner, at få øje på de bedste bøger, at knytte de rette kontakter. Man gribes af det opskruede tempo, som om karrieren afhænger af disse enkelte dage. Samtidig gruer man for sit eget indlæg. Er man havnet i den rette session i 'prime-time' eller kommer man til at sidde tidligt om morgenen i et afsides lokale sammen med de andre oplægsholdere og en håndfuld tilhørere?

I jagten på information pumper man sine kolleger, det føles ofte som om man har satset forkert. Svingninger i børskurserne noteres hele tiden: Hvorfor var det så overfyldt på den session, hvor er folk på vej hen nu, omkring hvilke bøger eller opslag er trængslen størst? Konferencen er det medium, som mest effektivt udtrykker energistrømme indenfor en videnskab, den overtrumper helt citationsindekser eller institutionsrankinger. Her i de endeløse korridorer til mødelokalerne kan man aflæse "where the action is". Folk trænges i forventning før en session, andre udvander fra sessioner, som ikke lever op til sin markedsføring. Rundt om kaffebordene og ved indskrivningerne formes der sociogram-agtige magnetfelter omkring attraktive forskere og andre indflydelsesrige personer. Specielt markant er dette indenfor områder som f.eks. biomedicin, hvor konferencen er muligheden for at være et skridt foran, for at høre på resultater, der endnu ikke er publiceret. Her hersker der stress.

Måske ligger konferencens fascination i denne materialisering af det akademiske marked. Ind imellem har man pustet sine forventninger for meget op og så kommer skuffelserne. Triste indlæg, ringe talerdisciplin, forkrampede diskussionsrunder. Spændende *abstracts* viser sig at være tomme løfter. I vrirmlen leder man desperat efter folk, man kender; det er uudholdeligt at hænge i en indskrivning og stirre ud i luften eller på nåde at hægte sig på en gruppe, som ikke lige anstrenger sig for at inddrage sig i et fællesskab. Samtidig kan man selv agere fuldstændig lige så overlegent ved at afvise kedsommelige personer og ignorere folk, der vir-

ker uinteressante. Her på konferencen drages der lynhurtigt og tydeligt grænser for inde og ude, attraktiv og uattraktiv. Tanken om i stedet at installere sig på hotelværelset og se på hvad som helst på TV bliver pludselig ganske tiltalende. Hvad gør jeg egentlig her?

Konferencen er et lotteri. Nogle er fiaskoer, andre succes'er og de fleste er noget midt imellem. Man kan holde sig bort fra dem – det er lettere i nogle discipliner end i andre – men det har sin pris. En er at man derved ikke deltager aktivt på det internationale videnskabsmarked og ikke udstiller sine varer i dette medium, som er baseret på kontakt ansigt til ansigt. Man undviger nye kontakter, slipper for at se andres præstationer og risikerer ikke at udsættes for en anden slags kritik end den, man får derhjemme. Indimellem er det nedslående med al denne

overvældende kundskabsproduktion, men den kan dog også være opmuntrende. Der findes ph.d.-studerende, som glædesstrålende og med større selvtillid vender hjem fra konferencer i USA. Foruden de beundrede stjerner havde de mødt det amerikanske B-hold og indset, at de godt kan hævde sig i den konkurrence.

Essayet er et uddrag af Billy Ehn/Orvar Löfgrens bog "Hur blir man klok på universitetet" (se omtale i FORSKERforum dec. 2004).

Citations-cirkus

- da et amerikansk firma kårede – tilfældige – forskere for at være de mest citerede på udvalgte forskningsfelter

Dansk samfundsvidenskab er helt til rotterne. Den bedste danske juraprofessor er slet ikke jurist, men en matematiker fra det naturvidenskabelige område. Og den bedste danske 'socialvidenskabsmand' stammer slet ikke fra samfundsvidenskabsmand, men er biblioteksuddannet.

Også dansk humaniora er også helt til rotterne. Den bedste på det felt er nemlig en, der arbejder i grænsefladen mellem humaniora og naturvidenskab.

Sådan blev verden udlagt, da Biblioteksstyrelsen promoverede det amerikanske firma Thomson Scientific, der sælger biblioteks-service, herunder data/statistikker om videnskabelige artikler. Under stor presse-tamtam og under overværelse af selveste Videnskabsministeren blev 26 navngivne danske forskere hædret som nogle af *de mest citerede*

forskere inden for deres felt det seneste år. Og i kategorien jurister løb matematikprofessoren med laurbærene. Og i samfundsvidenskaberne var det biblioteksprofessoren, der tilfældigvis såmænd er ansat på Biblioteksskolen i det daglige og som tilsyneladende har fået sine citationsmeritter på at forske i bibliometri og måske endda citationsmålinger...

Biblioteksstyrelsen: Joe, der ser mærkeligt ud

Er det ikke fuldstændig underminerende for troværdigheden af citationsanalyser som udtryk for kvalitet, når en matematikprofessor udnævnes som den bedste jurist?, lød spørgsmålet til Biblioteksstyrelsens event-ansvarlige:

"Nu er jeg kun ingeniør, og har ikke kendskab til den måde, som citationerne er blevet opgjort på. Jeg ved dog, at data er rubriceret i kasser med nøje detaljeringsgrad, men jeg kan da godt se, at nogle af udpegningerne er lidt fagligt skæve. Og jo, jeg kan da godt se, at det ser mærkeligt ud, at en ansat på Biblioteksskolen er udpeget som bedste socialvidenskabsmand", **svarer Bo Øhrstrøm**, som lover FORSKERforum at undersøge Thomsons selektion.

Men så let slipper han ikke: *Hvordan kan Biblioteksstyrelsen være bekendt at legitimere citationsantal som en kvalitetsindikator, når nogle udpegninger åbenlyst for alle er helt ude i skoven?*

"Jeg har det ikke dårligt med Thomsons produkt. Og vi promoverer ikke en bestemt form for kvalitet eller et bestemt firma. Jeg ved bare, at produktet er meget efterspurgt på bibliotekerne".

Begejstret minister

Videnskabsminister **Helge Sander** var også begejstret: "Et enkelt klik med musen, og vi kan se, om jeres forskning falder i andres interesse", sagde han med henvisning til, at Thomsons database pløjer 8500 videnskabelige tidsskrifter igennem for at registrere *citationer*, hvilke forskeres arbejder andre forskere refererer til.

(Foto: Miks Lund Pedersen)

Claus Emmeche gjorde en happening ud af det, da han skulle hædres i et citations-cirkus, som han ikke kunne tage alvorligt ...

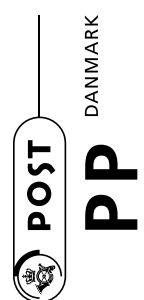
Men en af prismodtagerne var stærkt kritisk til det samme: "Mange citater er ikke i sig selv udtryk for kvalitet. Det kan lige så vel være udtryk for, at man kritiseres eller har lavet noget skidt forskning, som retlinede forskere så afviser", sagde videnskabssteoretikeren **Claus Emmeche**, der var stærkt forbløffet over sin egen kandidatur og stærkt kritisk over for det set-up, han var blevet involveret i.

Kritikeren: En legitimering af kvantiteten

"Hvad skal dette hurlumhej til for? Jo ministeren stiller op for at få det til at se ud som om der sker en helt masse på hans område. Biblioteksstyrelsen vil gerne have lidt reklame og det samme vil firmaet Thomson", forklarer Emmeche. "Det ser jo meget uskyldigt ud. Men arrangementet er farligt, for det bruges til at legitimere citationer som et objektivi mål på kvalitet. Forskning gøres til noget, der kan måles som en sportspræstation på sekunder. 'Et klik med musen' får en indiskutabel citationsstatistik frem. For forskningspolitikere og -administratorer bliver citationskåringen en *legitimering* af kvantiteten som et objektivi kvalitetsmål: Se det er muligt at tælle, hvor dygtig en forsker er. Men alle seriøse forskere ved jo, at tal i sig selv er nonsens ..."

Han følte sig så pikeret over event'en, at han gjorde det til en happening, hvor han holdt sin *antitakktale* iført klovnekostume for at udstille det problematiske indhold i kåringen:

"Thomsons citationsindeks har tilsyneladende total naturvidenskabelig slagside. Opdelingen virker tilfældig og parodisk grov. Humaniora og samfundsvidenskab er helt væk, bl.a. fordi sådanne citationskonkurrencer slet ikke kan måle, hvordan de fag publiceres på dansk og i danske tidsskrifter. Derfor var det rammende at optræde i klovnen og narrens rolle; det giver friheden til at sige sandheder, som er upopulære i tiden ..."

Maskinel magasinpost
ID-nr. 42026

Afsender:
Postbox 7777
7000 Fredericia

Ændringer vedr. abonnement
ring venligst: 3815 6633